

Ἑστία

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Ιθ'

Συνδρομή ἰτησία: Ἐν Ἑλλάδι σφ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ γρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχαίνται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου. Ἐκτός ἐτους καὶ εἰνε ἰτησίου. — Γερμανίας Αἰουθ. Ἐπί τῆς λεωφ. Πανεπιστημίου 89. 21 Ἀπριλίου 1885

Τὰς ἡμέρας ταύτας παραδίδεται εἰς τὴν δημοσιότητα ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀνδρέου Κορομηλᾶ κομψὸς τόμος περιέχων τὰ « Πάρεργα » τοῦ κ. Ἐμμ. Ροΐδου, ὧν τὴν ἔκδοσιν ἐγκαίρως ἀνήγγειλεν ἡ « Ἑστία ». Πᾶσαν σύστασιν τοῦ βιβλίου θεωροῦμεν περιττήν, προκειμένου περὶ ἔργου τοῦ κ. Ροΐδου. Νομίζομεν δὲ ὅτι ἐξαιρέτως ἐνδιαφέρον ἀνάγνωσμα παρέχουσι τοῖς συνδρομηταῖς τῆς « Ἑστίας », δημοσιεύοντες ἐνταῦθα τὸν πρόλογον, δι' οὗ ὁ συγγραφεὺς συνοδεύει τὴν ἔκδοσιν τῶν Παρέργων αὐτοῦ, καὶ ἐν ᾧ πραγματεύεται μετὰ τῆς ἰδιαίτουσας αὐτῷ εὐφυίας καὶ χάριτος τὸ ζήτημα τῆς σημερινῆς ἡμῶν γλώσσης, τὸ ὅποιον διαρκῶς ἀπασχολεῖ τοὺς φιλολογοῦντας, ζωηρότερον δὲ ἀνεκινήθη καὶ πάλιν ἐσχάτως παρ' ἡμῖν.

Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΕΛΛΗΝ. ΓΛΩΣΣΗΣ

Ὅτε πρὸ ἰκανῶν ἤδη ἐτῶν κατέθεσα τὸν κάλαμον μετὰ τὸ τέλος νεανικοῦ μου ἔργου, εἶχον σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ μὴ λάβω πλέον αὐτὸν εἰς χεῖρας διὰ τοὺς ἐξῆς δύο λόγους, τῶν ὁποίων τὸ βᾶσιμον δύσκολον φαίνεται μοι ν' ἀμφισβητηθῆ. Ὁ πρῶτος τούτων εἶναι, ὅτι κατὰ τὴν παρούσαν τῆς γλώσσης ἡμῶν κατάστασιν οὐδὲ δύο μετὰξὺ δέκα αὐτοῦ ἰδεῶν δύναται ὁ γράφων νὰ μεταδώσῃ, δὲν λέγομεν ἀκριβῶς ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἐπαρκῶς, χωρὶς νὰ προσκρούσῃ εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς χρήσεως λέξεως ἢ γραμματικοῦ τύπου, ἢ ἐξορισθέντος τοῦ γραπτῶ ἡμῶν λόγου, ὡς δῆθεν χυδαίου, ἢ ἀρχαίου καὶ ἀχρήστου ἐν τῷ προφορικῷ. Κατ' ἀμφοτέρας δὲ ταύτας τὰς περιπτώσεις, εἴτε τὸ λεγόμενον καὶ μὴ γραφόμενον, εἴτε τὸ γραφόμενον καὶ μὴ λεγόμενον προτιμήσῃ ὁ συγγραφεὺς, ἀδύνατον εἶναι νὰ διατυπώσῃ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ ἀμιγῆ καὶ ἀμόλυντον ἀπὸ παντὸς περισπασμοῦ τῆς προσοχῆς ἐπ' αὐτὰς τὰς λέξεις, ἐνῶ αὐταὶ τότε μόνον δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐκπληροῦσαι τὸν προορισμὸν αὐτῶν, ὡς ἂν παραλαύνωσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀναγνώστου ἐντελῶς ἀπαρατήρητοι. Τοῦτο ὅμως εἶναι παρ' ἡμῖν κατ' ἐξαιρέσειν δυνατὸν, μόνον ὡς ἂν εἰς συμπτώσεως τύχῃσι πᾶσαι αἱ λέξεις ὀλοκλήρου φράσεως κοινῆ καὶ ἀκριβῶς ὅμοιαι τὴν κλίσιν ἐν τε τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ σήμερον ἑλληνικῇ, τῇ λαλουμένῃ δηλ. καὶ οὐχὶ τῇ γραφομένῃ. Ὁ ἀναγινώσκων λ.χ. « τράγος, λύκος, ἀετός, τὴν πέρδικα » προσέχει εἰς μόνην τὴν παράστασιν τῶν τοιούτων ζώων· ἀλλ' εἴτε « αἰλουργος » γράψῃ τις εἴτε « γάτος », εἴτε « πάπια » εἴτε « νῆσσα », εἴτε « ὁ χῆρ » εἴτε

« ἡ χῆρα », εἴτε « ἡ πέρδικα » εἴτε « ἡ πέρδικη », ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν καὶ ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον ἢ τὸ δημῶδες τῆς λέξεως ἢ τῆς κλίσεως, τὰ οὐδὲν ἔχοντα κοινὸν πρὸς τὰ πτηνὰ καὶ τὰ τετράποδα ταῦτα, καὶ ἀμαυροῦντα τὴν καθαρότητα τῆς παραστάσεως διὰ τῆς ἀναμιξεως ὅλως ἀσχετοῦ αὐτῇ γραμματικοῦ περισπασμοῦ. Ὅσῳκις κατ' ἐλάχιστον διαφέρουσι ἀλλήλων, οἱ μὲν τύποι τῆς λαλουμένης ἐλκύουσιν ἐφ' ἑαυτῶν τὴν προσοχὴν ὡς φέροντες τὸ στίγμα τῆς προγραφῆς ὑπὸ τῶν λογίων, οἱ δὲ τῆς ἀρχαίας ὡς νεκροί. Μόνον κατόρθωμα τῶν δῆθεν διορθωτῶν τῆς γλώσσης ὑπῆρξε ν' ἀτιμάσωσι καὶ νὰ καταστήσωσιν ἄχρηστον ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ τὸν πλοῦτον τῆς λαλουμένης, χωρὶς νὰ μεταδώσωσιν εἰς τοὺς ἐκταφέντας ἀττικισμοὺς ζῶην πραγματικὴν, ἥτις διὰ μόνου τοῦ στόματος οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ καλάμου δύναται νὰ ἐμφυσηθῆ. Τὴν αὐτὴν δυσάρεστον αἴσθησιν κατήντησεν οὕτω νὰ προξενῆ εἰς ἡμᾶς καὶ ἡ προσθήκη καὶ ἡ παράλειψις τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ, καὶ ἡ χρῆσις καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῆς δοτικῆς πλείστον ὀνομάτων, καὶ τὸ «σεῖς» καὶ τὸ « ἡμεῖς », καὶ ἡ « μῦτη » καὶ ἡ « ρίς », καὶ τὸ « ἐπρόσφερα » καὶ τὸ « προσήνεγκον », καὶ τὸ « ἐδάγκασα » καὶ τὸ « ἐδῆξα » καὶ ἀναρίθμητα ἄλλα, μετὰξὺ τῶν ὁποίων ταλαντεύεται ὁ γράφων, ὡς ναυτιῶν θαλασσοπόρος μετὰξὺ Χαρυβάδους καὶ Σκύλλης. Πᾶν τὸ μὴ ἀφορήτως σχολαστικὸν φαίνεται ἡμῖν σήμερον χυδαῖον· ἀντὶ δὲ νὰ ὀλιγοστεύῃ διὰ τοῦ χρόνου, αὐξάνει καὶ κορυφούται τὸ κακόν, διὰ τῆς καθ' ἡμέραν ἀποκοπῆς ζωντὸς τινος μέλους τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ δι' ὄζοντος ἀττικοῦ ψοφμίου.

Εἰς τὰς πλείστας τῶν λέξεων, ὧν ἔχει ἀνάγκην ὁ γράφων, μετεδόθη οὕτω ἰδιαίτουσα κομματικὴ χροιά, ὅσμη τις ἀγορᾶς ἢ διδασκαλείου, « Παληανθρώπου » ἢ Ψευδηρωδιανῶ, προστιθεμένη εἰς τὴν σημασίαν αὐτῶν καὶ καθιστῶσα ἀδύνατον τὴν παράστασιν ἀμιγῶς ἐννοίας, πρὸς ἣν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι μόνον ἐντελῶς ἄχροι, ἄσομοι καὶ ἄυλοι οὕτως εἰπεῖν λέξεις. Ἄλλὰ σήμερον τοσαῦτα εἶναι αἱ ἤδη στερηθεῖσαι τοῦ ἀπαραιτήτου τούτου προσόντος, ὥστε καταντῶσιν ἄχρηστα τὰ ἐννεα τοῦλάχιστον δι-

κατα τῆς γλώσσης. Ὁ γράφων νεοελληνιστὶ εὐρίσκεται οὕτω πρὸ τοῦ διλήμματος, ἢ νὰ παραιτηθῆ τῆς μεταδόσεως πάσης αὐτοῦ ιδέας, τῆς δυναμένης νὰ ἐκφρασθῆ διὰ τῶν ὀλιγίστων ἀχρόων, ἢτοι κοινῶν τῆ ἀρχαίᾳ καὶ τῆ ἡμιλουμένη ὀνομάτων, ἢ ν' ἀναμίξῃ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα εἰς οἰονδήποτε πραγματεύεται θέμα, μολύνων διὰ τοῦ ρυπάσματος τούτου τὴν διαύγειαν πάσης ἐννοίας καὶ τὴν ζωηρότητα πάσης εἰκόνας. Πῶς δὲ νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τῆς συγκινήσεως ἐξ οἰονδήποτε αἰσθήματος ἢ τῆς διεγέρσεως οἰονδήποτε πάθους, μετὰ λύπης ἢ γέλωτος, μετὰ χαρᾶς ἢ δακρύων, τὸν διχασμὸν τῆς προσοχῆς τοῦ ἀναγνώστου μετὰ τούτων καὶ τῆς τηρήσεως ἢ τῆς παραβάσεως γραμματικῶν κανόνων; Τοὺς δεδακρυμένους ὀφθαλμούς ξηραίνει ὁ ἀναδιπλασιασμός, οἱ δὲ δακρυμένοι ὄζουσι ἀφορισμοῦ τῶν λογίων, δημοτικῆς ἐπιτηδεύσεως, Ἑπτανήσου καὶ Λασκαράτου.

Ἡ μόνη ἐνὸς τόπου μετάθεσις ἀρκεῖ πολλάκις νὰ καταστρέψῃ τὰ πάντα. Τὸ ἐπίθετον λ. χ. βυζαντινὸς ἀνακαλεῖ ἀμέσως εἰς τὸν νοῦν μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς, κόνιν ἵπποδρόμου, ἀναθυμιάσεις λιθάνου, χρυσοποικιλίτα μωσαϊκά, σκιερὰ κελλία, ὀφθαλμῶν ἐξορύξεις, ῥόπαλα εἰκονοκλαστῶν, ὄργανα καὶ τροπάρια, πορφύρας καὶ βάσα, πατρικίους ἀσπαζομένους τὸ σανδάλιον ἐταιρῶν, χήνας σιτοφραγούντας ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ στήθους τῆς Θεοδώρας καὶ ὅσα ἄλλα ἐσυνείθισέ τις παιδιόθεν μετὰ τῶν βυζαντινῶν νὰ συνδέῃ. Ἄλλ' ἅμα μεταβαπτισθῶσι οὗτοι «βυζαντινοί», ἀμέσως ἀναμιγνύονται εἰς τὰς ἀνωτέρω ἱστορικὰς ἀναμνήσεις αἱ «Γλωσσικαὶ» τοῦ κ. Κόντου «Παρατηρήσεις» εἰς τὴν ὁσμὴν τοῦ λιθάνου πνοῆ διδασκαλικῆς κινάθρας, εἰς τοὺς ἵπποδρομικοὺς ἀγῶνας γραμματικαὶ ἐριδες τοῦ κ. Βερναρδάκη πρὸς «τὸν σοφὸν τῆς Ὀλλάνδης», κομβολόγια παραπομπῶν, ὕβρεων καὶ μνηύσεων κατὰ τοῦ Κοραῆ, τοῦ Θεοτόκη, τοῦ Οἰκονόμου καὶ τοῦ Ἀσωπίου ἐπὶ ἀγραμματοσύνη, μανία ἀνθρώπου διατάσσοντος τοὺς σήμερον Ἕλληνας νὰ λέγωσι «ἂψ ἀναχάζομαι» ἀντὶ ὀπισθοδρομῶ, ἀνεξήγητος μακροθυμίας κυβερνήσεως ἀνεχομένης τοιοῦτο κήρυγμα ἀπὸ ἔδρας Πανεπιστημίου, καὶ πᾶν ἄλλο οὐδεμίαν ἔχον σχέσιν πρὸς τοὺς Παλαιολόγους καὶ τὴν Χρυσομαλλῶ. Ὁ διὰ τοιούτων διωρθωμένων λέξεων ἀναγκασόμενος νὰ ἐκφράξῃ τὰ διανοήματα αὐτοῦ εὐρίσκεται εἰς τὴν θέσιν ζωγράφου, τοῦ ὁποίου πάντα τὰ χρώματα ἤθελον εἶναι μεμιγμένα μετ' αἰθάλης καὶ βορβόρου. Οὐδὲν ἄλλο τῶ ὄντι ἢ αἰθάλη καὶ βορβόρος εἶναι ἢ προσθήκη εἰς τὴν σημασίαν πάσης λέξεως χροιαῖς σχολαστικότητος ἢ χυδαῖσμου. Ἄλυτον δὲ ἐμὲ αἰνίγμα εἶναι πῶς διέφυγε τὸν φιλοσοφικόν τοῦ Κοραῆ, ὅτι καὶ αὐτὴ ἢ μετὰ μέτρον καὶ κρίσεως διόρθωσις τῶν τύπων τῆς λαλουμένης ἤθελον ἔχει ἄφου-

κτον ἀποτέλεσμα νὰ διχοτομῇ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου μετὰ τῆς γενομένης διορθώσεως καὶ τοῦ σημεινομένου τῆς λέξεως, καθιστώσα ἀδύνατον τὴν ἀποκλειστικὴν ἐκείνην εἰς μόνην τὴν ἐννοίαν προσήλωσιν, ἄνευ τῆς ὁποίας ὄζει πᾶν ἀνάγνωσμα γυμνάσιματος μαθητικοῦ. Ἔτι δὲ ἀπορώτερον φαίνεται, πῶς ὁ Χριστόπουλος, ὁ Βιλλαρᾶς, ὁ Ρίζος καὶ ὁ Σολωμός, οἱ τόσα ἄλλα ὀρθὰ καὶ καλὰ γράψαντες περὶ γλώσσης, οὐδέποτε ἐσκέφθησαν ν' ἀντιτάξωσιν, ὡς ἀκαταμάχητον ἐπιχείρημα κατὰ τῆς γνώμης τῶν διορθωτῶν, τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς ἀπαρατηρήτου τῶν λέξεων ῥοῆς καὶ τῆς ἐντελοῦς εἰς τοὺς τύπους αὐτῶν ἀπροσεξίας τοῦ ἀναγνώστου. Τὸ ἐπιχείρημα ὀνομάσαμεν ἀκαταμάχητον, διότι ὁ μὴ διχασμὸς τῆς προσοχῆς μετὰ τῆς ιδέας καὶ τῶν ὑλικῶν τῆς προτάσεως αὐτῆς μέσων οὔτε ἀτομικῆ ἡμῶν γνώμη εἶναι βεβαίως, οὔτε κανὼν μόνης τῆς τέχνης τοῦ γράφειν, ἀλλὰ στοιχειώδης ὅρος πάσης καλλιτεχνίας. Τοῦ ἀγαθοῦ αὐλητοῦ ἀκούεται μόνον τὸ μέλος καὶ οὐχὶ συγχρόνως τὸ φύσημα καὶ ὁ κροταλισμὸς τῶν δακτύλων ὁ δὲ κλῶς ζωγράφος ἐλκεῖ τὸν ὀφθαλμὸν εἰς μόνον τὸ εἰκονιζόμενον ἀντικείμενον καὶ οὐδέποτε εἰς τὸ κινάβαρι, τὴν ὄχραν, τὸν κρόκον καὶ τὴν λοιπὴν προμήθειαν τοῦ χρωματοπωλείου. Οὕτω καὶ τὸ λεκτικὸν ἐνδύμα τῆς ιδέας πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἐντελῆ διαφάνειαν ἢ μᾶλλον ἀφάνειαν τῶν ὀνομασθέντων «ἀεροφάντων» χιτῶνων ἐκείνων τῆς Κέως, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἔλαμπον ὡς ὑπὸ κρύσταλλον αἱ σάρκες τῶν δεσποινῶν τῆς Ῥώμης¹. Πᾶσα ἐπ' ἐαυτῆν, καὶ οὐχὶ ὑπὸ μόνου τοῦ σημεινομένου αὐτῆς, ἐλκύουσα τὴν προσοχὴν λέξις προξενεῖ ἐν τῷ λόγῳ αἰσθησιν, οἷαν παράκρουσις ἐν συναυλίᾳ, κηλὶς ἐπὶ εἰκόνας, μυῖα ἐντὸς ζωμοῦ. Ματαίᾳ δὲ εἶναι ἡ ἐλπίς ὅτι δύναται νὰ παύσῃ ἢ τοῦλάχιστον ἐλαττωθῇ διὰ τῆς ἐξεως καὶ τοῦ χρόνου ἢ ἐξ αὐτῶν ἀηδία. Τοῦτο θὰ ἦτο δυνατόν, ἂν ἡ λεγομένη διόρθωσις περιελάμβανε πλὴν τοῦ γραφομένου καὶ τὸν προφορικὸν λόγον, οὐχὶ τὸν ἀπὸ τοῦ ἔμβωτος καὶ τοῦ βήματος μονόλογον, ὅστις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀπαγγελία γραπτῶν, ἀλλὰ τὸν συνήθη διάλογον τῆς καθ' ἑκάστην πρὸς πάντας ἡμιλίαις. Τῆς δὲ μετὰ τὸν διάλογον καὶ μονόλογον διαφορᾶς πρόχειρον παρέχει παράδειγμα ἢ ἐν αὐτῷ τῷ Βουλευτηρίῳ ἐπικρατούσα διγλωσσία. Ἐφ' ὅσον τῶ ὄντι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους μονολογοῦσιν ἐν ἀταραξίᾳ, μεταχειρίζονται τοὺς τύπους τῆς γραφομένης ἄλλ' ἅμα ἐξ οἰαςδήποτε ἀφορμῆς ἐξαφθῶσιν, ἅμα ἀρχίσωσιν αἱ διακοπαὶ καὶ διχδεχθῇ ὁ διάλογος τὴν μονολογίαν, εὐθύς ἀντικαθίστα τὴν ἀπαγγελίαν γραπτῶν λόγου ἢ ζῶσα λαλιὰ τῶν Ἑλλήνων, ἢ μόνη δυναμένη μετ' ἀληθοῦς πάθους

¹ Τοὺς χιτῶνας τούτους ὀνόμαζον οἱ Λατῖνοι «ventus textilis» καὶ «toga vitrea».

νὰ συμβιβασθῇ. Οἱ κατακόρως ἀναμασσῶντες ὅτι συμπροσδέουσι, ἢτοι ἐξαρχαίζονται, μετὰ τῆς γραπτῆς, καὶ ἡ λαλουμένη, καὶ ὡς παράδειγμα φέροντες βουλευτὰς, εἰσαγγελεῖς, δικηγόρους καὶ ἱεροκλήρικας μονολογοῦντας, ἤθελον εἶναι πολὺ πειστικώτεροι, ἂν ἠθροῦσαν νὰ πληροφορήσωσιν ἡμᾶς τίνα οἱ ῥήτορες οὗτοι λαλοῦσι γλώσσαν συνευθυμοῦντες μετὰ φίλων, ὑπομένοντες τοὺς πόνους χειρουργικῆς ἐγχειρίσεως, ἐπιπλήττοντες παῖδα θραύσαντα ποτήριον, ἀποχαιρετῶντες ἐκπνεόντα συγγενῆ, πατούμενοι καθ' ὁδὸν ὑπὸ ἀπροσέκτου διαβάτου, γονατίζοντες ἐνώπιον γυναικὸς ἢ παραληροῦντες ἐν ὄνειρῳ. Οὐδέποτε ἐνταῦθα πρόκειται περὶ γλώσσης τοῦ λαοῦ καὶ γλώσσης τῶν λογίων, ἀλλὰ περὶ διγλωσσίας τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων, τῶν ἐχόντων γλώσσαν ζωντανήν, δι' ἧς ἐκφράζουσι πάντα αὐτῶν τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ πάθη, καὶ καταδικαζομένων νὰ μεταχειρίζονται γράφοντες ἢ ἀγορεύοντες ἄλλην τινὰ, δι' ἧς εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατος ἡ ἐκφρασις παντὸς αἰσθήματος καὶ παντὸς πάθους. Ἐφ' οἰονδήποτε καὶ ἂν ἐξετάσῃ τις τὸ ζήτημα ἐποψί, πάντοτε εἰς τὴν διγλωσσίαν κατανατᾷ. Οἱ μὴ θέλοντες νὰ ἡμολογήσωσιν ὅτι ἄλλη εἶναι ἡ γραφομένη καὶ ἄλλη ἡ ἡμιλουμένη, πρέπει ἐξ ἀπαντος νὰ παραδεχθῶσι τὴν διχοτόμησιν τῆς τελευταίας ταύτης εἰς γλώσσαν μονολόγου καὶ γλώσσαν διαλόγου, εἰς γλώσσαν συγκινήσεως καὶ γλώσσαν ἀταραξίας, ἐχούσας ἰδιαιτέρον ἐκάστη λεκτικὸν καὶ ἐτι μᾶλλον διαφέρουσαν γραμματικὴν. Κατὰ τὸν Σαίξπηρον τεκμήριον σφοδρᾶς συγκινήσεως εἶναι τὸ νὰ λησμονῇ τις ἐνδυόμενος τὸν λαίμοδέτην αὐτοῦ καὶ τὰς περινημίδας πρὸς ἐκτίμησιν ὅμως τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ σήμερον Ἕλληνος φαίνεται πολὺ ἀσφαλέστερον γνώρισμα ἢ χρεῖσις ἢ παράλειψις τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ. Τὴν τοιαύτην τελείαν τῆς διωρθωμένης γλώσσης ἀνεπιτηθεϊότητα πρὸς διέγερσιν καὶ ἐκφρασιν παντὸς πάθους πρέπει νὰ υποθέσωμεν ὅτι εἶχον ὑπ' ὄψιν καὶ αὐτοὶ οἱ διορθωταί, οἱ ἐνεκα τούτου μετονομάσαντες τὸ μανδύλιον «φινόμακτρον», ὡς προωρισμένον ῥίνας μόνον καὶ οὐδέποτε ὀφθαλμούς νὰ σπογγίζῃ. Ἐν τῇ δημιουργίᾳ τῆς λέξεως ταύτης διαλάμπει ἅπασα τῶν λογισμάτων ἢ καλαισθησία. Ἄν οὐδὲν δύναται τις νὰ λάβῃ ἀποχωριζόμενος τῆς φιλιότητος τοῦ θελκτικώτερον ἐνδύμαμα τοῦ ὕγρου αὐτῆς μανδυλίου, κατὰ τι διάφορος ἤθελον εἶναι ἢ προσφορά ὕγρου... μάκτρου τῆς ῥίνας. Τὸ αἰσθημα καὶ τὰ δάκρυα μετέβαλεν ἢ διόρθωσις εἰς μύξαν καὶ ἀηδίαν. Ἀλλὰ καὶ τοῦ μᾶλλον κορυζώντος μάκτρου ἀσυγκρίτως ἀηδεστέρα εἶναι ἢ ἀπὸ τινος χρόνου κατορθωθείσα συγκόλλησις μετὰ τοῦ «θᾶ» τῶν μέσων ἀορίστων καὶ ἡ βδελυρὰ πληθυντικῆς ὁστικῆς τῶν περιττοσυλλάβων. Ὁ ἀμφιβάλλων περὶ τούτου, ἂς λάβῃ ἀνὰ χεῖρας προσκλητήριον εἰς τὸν χορὸν τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, δι' οὗ οἱ μέ-

χει βαθμοῦ ὑπουργικοῦ γραμματέως ὑπάλλληλοι προσκαλοῦνται «σὺν ταῖς συζύγοις αὐτῶν καὶ θυγατράσιν!»

Ἐφ' ὅσον τῆς λεγομένης διορθώσεως τῆς γλώσσης προϊστάντο ἄνδρες, οἱ ὁ Κοραῆς καὶ ὁ Ἀσώπιος, οἱ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πλάνῃ διαπρέποντες ἐπισωροσύνη καὶ εὐθυκρίσια, ἡδύνατο ν' ἀπομένη ἀμυδρά τις ἐλπίς βαθμιαίας προσεγγίσεως τοῦ προφορικοῦ πρὸς τὸν γραπτὸν λόγον. Πᾶσα ὅμως περὶ τούτου συζήτησις κατανατᾷ ἀργολογία, καθ' ἣν ὄραν πάντες πλὴν ἐνὸς οἱ ἔχοντες νοῦν λογιοὶ θεωροῦσι πρέπον νὰ λησμονήσωσι τό: «Αἰσχρὸν σιωπᾶν, βαρβάρους δ' εἶναι λέγειν», οἱ δὲ βάρβαροι χρησιμοδοτοῦσιν, ὅτι πρέπει πᾶς Ἕλληνα νὰ μεταχειρίζεται τὸν κάλαμον αὐτοῦ ὡς σκαπάνην, ὅπως εὐρύνη καὶ καταστήσῃ ὅσον τάχιστα ἀνυπέβλητον τὸ μετὰ τῆς λαλουμένης καὶ τῆς γραφομένης χάσμα. Ὁ τοιοῦτος γραπτὸς λόγος ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ σχολάρχου διὰ τοῦ ὀνόματος «ἀστεῖος», θεμελιώδης δὲ τῆς σχολῆς ταύτης ἀρχὴ φαίνεται οὕσα ἡ ἀκριβῶς ἀντίθετος τῆς ἡμετέρας. Ἄν ἡμεῖς πιστεύωμεν ἀπαραίτητον τῶν λέξεων προσὸν τὸ νὰ παρέρχωνται ἐντελῶς ἀπαρατήρητοι, «βέουσαι ἡσυχῇ» ὡς τὸ ὕδωρ τῆς Σιλωάμ, οἱ ὅπαδοὶ τῆς νέας αἰρέσεως διδάσκουσιν ἀπ' ἐναντίας, ὅτι πολὺ μᾶλλον τῆς ἐννοίας πρέπει νὰ ἐλκῆ τὴν προσοχὴν τῶν λέξεων καὶ τῶν κλίσεων ἢ ἀστειότης. Ἄδικον δὲ ἤθελεν εἶναι νὰ μὴ ἡμολογήσωμεν ὅτι ἐπιτυγχάνουσι πληρῆστατα τοῦ σκοποῦ. Πῶς τῶ ὄντι νὰ προσέξῃ εἰς τὴν ἐννοίαν ὁ ἔχων νὰ θαυμάσῃ τὰ «ἀφίκετο», τὰ «ἐκδίδεται», τὰ «σχὼν τῆς τιμῆς», τὰ «ἀνὰ πληρῶται», τὰ «εἶνα ἐνδῶ», τὰ «ἐπὶ τὸ βῆμα παριῶν», τὰ «εἶχω δι' ἐλπίδος», τὰ «θᾶ ποιήσεται», τὰ «ἐγνώρισεν ἡμῖν ὁ τηλεγράφο», τὰ «δέον ἵνα γένηται», τὰ «προενηνεγμένους», τὰ «ἐξηγησάμην, ἐσημειωσάμην, ἐφιλοτιμησάμην, ὑπηνιξάμην» καὶ τὴν ἄλλην ἀπὸ τινος χρόνου μολύνουσαν τὸν γραπτὸν ἡμῶν λόγον αἰσχίστην κοπρολογίαν; Καὶ ἀστεῖα δὲ ἂν ὑποτεθῶσι ταῦτα, πρέπει καὶ τότε νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα τοῦ ἀστείου. Οὐχὶ μετὰ τῆς ἀστειότητος τοῦ Λουκιανοῦ καὶ τοῦ Μολιέρου, τῆς εἰς τὴν διάνοιαν ἀποτεινομένης, ἀλλὰ μετὰ τῆς κωμικότητος τοῦ Ἀρλεκίνου καὶ τοῦ Πουλκινέλα, τῆς θηρεύσεως γέλωτα διὰ παρατάξεις λέξεων ἄλλοκότων. Τὸ δὲ «ἀστειότατον» πάντων εἶναι ὅτι τὰ τέρατα ταῦτα πολιτογραφοῦνται ἄνευ ἀνάγκης, ἄνευ τοῦ ἐλάχιστου τῆς ἐκφράσεως κέρδους, ἐκ πλατωνικοῦ ἔρωτος πρὸς τὴν ἀηδίαν.

Εἰς τοιοῦτον ἐπέπρωτο νὰ κατακυλισθῇ βόρβορον ὁ ἀτυχῆς ἡμῶν γραπτὸς λόγος. Ὁ λογιστάτος τῆς «Βαβυλωνίας» ἦτο τὸ ἄριστον συνεπῆς, λαλῶν ἀπαραλλάκτως ὅπως ἔγραφεν· οἱ διάδοχοι ὅμως τούτου, πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτῶν

ἀπὸ πάσης φοβερᾶς ὑποχρέωσης, προτιμότερον ἐνόμισαν νὰ καταδικάσωσι τὸ ἔθνος νὰ ἔχη δύο γλώσσας. Ἡ διαίρεσις τοῦ λόγου εἰς «ἀστεῖον» καὶ μὴ «ἀστέιον», ἦτοι τὸ διαζύγιον μεταξύ λαλουμένης καὶ γραφομένης, δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς γεγονός συντελεσθέν, ἀπ' ἧς ἡμέρας εἰσεχώρησαν εἰς πλείστας ἐφημερίδας, εἰς τὰ δημόσια ἔγγραφα καὶ αὐτὰ τὰ ἀνακτορικά προσκλητήρια, οἱ μονολεκτικοὶ μέλλοντες, οἱ μέσοι ἀόριστοι, τὰ εἰς μὴ ῥήματα, αἰπεριττοσύλλαβοι δοτικαὶ καὶ τὰ ἄλλα βδελύγματα, τὰ ὅποια ἀνέχεται μὲν ὁ χάρτης, ἀλλὰ σικχαίνεται καὶ τὰ ἀποπτύει παντός Ἕλληνας τὸ στόμα. Τὸν κίνδυνον τῆς διγλωσσίας προεἶδε καὶ τὰ ὀλέθρια αὐτῆς ἀποτελέσματα κατέδειξε πρὸ τριακονταετίας ἤδη ὁ ἀείμνηστος Σπυρίδων Τρικούπης⁴, ὁ οὐδὼς προδίδων, ὅτι ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐπέπρωτο νὰ προκηρυχθῆ τὸ σχίσμα ἀπὸ ἄμβωνος πανεπιστημιακοῦ, ἀδιαφοροῦσης τῆς κυβερνήσεως, γελώντων ἐν σιωπῇ τῶν ἄλλων καθηγητῶν⁵ καὶ οὐδενὸς θέλοντος νὰ κατανοήσῃ ὅποια εἶναι διὰ τὸ ἔθνος συμφορὰ ἢ διγλωσσία. Παραλείποντες πᾶσαν ἄλλην εἰς αὐτῆς ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ζημίαν, περιοριζόμεθα νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι αὕτη ἰσοδυναμεῖ πρὸς πνιγμὸν ἐν τοῖς σπαργάνοις καὶ ταφῇ ὑπὸ ἀσάλευτον πλάκα τῆς οἰαζήποτε νεοελληνικῆς φιλολογίας, ἣτις οὐδεμίαν εἶχεν ἄλλην αἰσιωτέρου μέλλοντος ἐλπίδα, πλὴν τῆς συνδιαλλαγῆς τῆς λαλουμένης πρὸς τὴν γραφομένην. Ἐρ' ὅσον τῷ ὄντι δὲν ἀποδειχθῆ ἐσφαλμένος ὁ θεμελιώδης νόμος τῆς αἰσθητικῆς ἐπιστήμης, ὁ ἀπαιτῶν ἐν πάσῃ τέχνῃ τὴν εἰς μόνην τὴν ἰδέαν ἀποκλειστικὴν προσήλωσιν τῆς προσοχῆς, καὶ οὐχὶ τὸν διχασμὸν αὐτῆς μεταξύ ταύτης καὶ τῶν ὑλικῶν τῆς παραστάσεως μέσων, ἀδύνατον εἶναι νὰ γράψῃ τις καλλιτεχνικῶς ἑλληνιστί, δι' ἑλλειψιν λέξεων παρερχομένων ἀπαρατηρήτων. Τοιαῦται εἶναι μόναι αἱ καθ' ἑκάστην χρησιμεύουσαι ἡμῖν πρὸς ἔκφρασιν, οὐ μόνον τῶν διανοημάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν, ἐν πάσῃ τῆς ψυχῆς καταστάσει. Πρὸς ἀπεικόνισιν οἰουδήποτε αἰσθήματος ἀδύνατον εἶναι νὰ χρησιμεύσωσι λέξεις διαφέρουσαι κατὰ ἐν ἰῶτα ἢ μίαν κεραϊάν ἐκείνων, τὰς ὁποίας αὐτομάτως ἐκστομίζομεν ὑπὸ τὸ κράτος εὐρισκόμενοι τοῦ αἰσθήματος τούτου. Ἄλλ' εἰς τὰς πλείστας τούτων ἐνεκόλαψαν ἤδη τῆς γλώσσης οἱ διορθωταὶ τὸ στίγμα τοῦ χυδαϊσμοῦ, τὸ ἐλκύνον ἐπ' αὐτοῦ τὴν προσοχὴν καὶ καθιστῶν αὐτὰς ἀχρήστους ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ. Αἱ λέξεις καὶ οἱ τύποι τῆς λαλουμένης εὐρίσκονται εἰς ἣν περίπου θέσιν ἄνθρωπος καταδικασθεὶς

⁴ Βλέπε τὰ προλεγόμενα τῆς α' ἐκδόσεως τῆς Ἱστορίας αὐτοῦ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

⁵ Εἰς τούτων μ' ἔλεγε προχθές, ὅτι τὸν εἰσηγητὴν τοῦ «ἀστέιου λόγου» ὀνομάζουσιν οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ «φιλολογικὸν Μακράκηνα».

δι' ἀδίκου ἀποφάσεως, τοῦ ὁποίου πάντες μὲν ἀναγνωρίζουσι τὴν ἀθωότητα, ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ ἐξαλείψῃ τὸν ὑπὸ μωροῦ ἢ ἀσυνειδήτου δικαστοῦ στιγματισμὸν. Ταύτας ἀναγκάζεται ὁ συγγραφεὺς ν' ἀποφεύγῃ οὐχὶ ὡς χυδαίας, ἀλλ' ὡς στερηθείσας τὸ προσὸν τοῦ ἀχρόου καὶ ἀπαρατηρήτου. Ἀληθῶς δὲ εὐχρηστοὶ ἀπέμειναν οὕτω μόναι αἱ κοιναὶ τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ λαλουμένη. Ἄλλ' ὅσα δύναται τις νὰ ἐκφράσῃ διὰ τοῦ ἑλλειπεστάτου τούτου λεξιλογίου εἶναι τὸσον ὀλίγα, ὥστε ταχέως ἀποκάνει ἀναγκασζόμενος νὰ θυσιάσῃ τὰς πλείστας καὶ πολλακίς τὰς καλλίστας τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ πρὸς ἀποφυγὴν γλωσσικῆς ἀηδίας. Περὶ τοῦ Παγανίνῃ λέγεται ὅτι κατῴρωθεσε νὰ θέλῃ τὸς ἀκροατὰς αὐτοῦ διὰ βιολίου, εἰς τὸ ὅποῖον μίαν μόνην ἀπέμεινε χορδή. Τοιοῦτό τι ὄργανον κατήντησεν ἐκ τῶν ἀδίκων ἐξοστρακισμῶν καὶ τῆς βρυκολακιάσεως τῶν ἀττικῶν τύπων ἢ γραφομένη γλώσσα. Ἄλλ' οὔτε εὐκόλον εἶναι νὰ γίνῃ τις Παγανίνης, οὔτε πιστεύομεν ὅτι κάκεινος δὲν ἤθελε προτιμήσει νὰ φυτεύῃ λάχανα, ἂν καταδικάζετο εἰς ἰσόβιον χρῆσιν μονοχορδου⁶.

Ὁ δ' ἕτερος τῶν ἐν ἀρχῇ τοῦ προλόγου τούτου μνημονευθέντων δύο λόγων περιορίζεται εἰς τὸν ἐξῆς ἀπλούστατον συλλογισμὸν, ὅτι κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα, τὸ ὁποῖον ἤθελα δαπανῆσαι, ὅπως γράψω μίαν μόνην μετριωτάτην σελίδα, ἠδυνάμην ν' ἀναγνώσω εἴκοσι τοῦλάχιστον καλλίστας τοῦ Σπένσερ, τοῦ Ἡλιοδώρου, τοῦ Ρενάν, τῆς Σάνδ, τοῦ Λουκιανοῦ, τοῦ Ἄϊνε ἢ τοῦ Τενυσῶνος· ἀκαταμέτρητος δὲ ἤθελεν εἶναι παρ' ἐμοὶ οἴησις ὁ φόβος μὴ ζημιώσω ἐκ τούτου τοὺς, τυχόν, ἀναγνώστας μου, ἐνῷ πρόχειρα εἶναι καὶ αὐτοῖς τῶν συγγραφέων τούτων καὶ πλείστων ἄλλων ἰσαξίων τὰ ἔργα. Τοιαῦτην πάντοτε ἀντέταξεν ἔνσταται εἰς τοὺς ζητοῦντας ἄθρα ὑπὲρ περιοδικῶν, ἐφημερίδων καὶ ἡμερολογίων. Μεταξὺ ὧν τούτων εὐρέθησαν καὶ τινες κατορθώσαντες δι' ἐκτάκτων ἐκβιαστικῶν μέσων νὰ μὲ μεταβάλωσιν εἰς ἀκούσιον συγγραφεὴ τῶν ἐν τῷ παρόντι συνεκδοιδόμενων σκαλαθυμάτων.

ΕΜ. Δ. ΡΟΪΑΝΣ

Ἡ ἕκτασις τοῦ περὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ἀνοικτοῦ χώρου ὑπελογίσθη ἀκριβῶς ὡς ἐξῆς. Ἀνακτορικὸς κῆπος 192,000 τ. μέτρα. Ζάππειον μέγαρον καὶ οἱ περὶ αὐτὸ κῆποι καὶ ἄγροι 144,000· τὸ Ὀλυμπιεῖον καὶ τὰ περὶ τὴν πύλην Ἀδριανοῦ κενὰ 105,000· Ἀκρόπολις καὶ τὸ περὶ αὐτὴν Ὀδεῖον, θέατρον τοῦ Διονύσου καὶ Ἄρειος πάγος 206,000· τὸ Θησεῖον καὶ τὰ περὶ αὐτὸ κενὰ 47,000.

⁶ Τὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ τί καὶ σήμερον δύναται νὰ γίνῃ, ταῦτα πιθανὸν νὰ ἐκθέσωμεν ἐν προσεχῇ ἡμῶν πραγματείᾳ.

ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΤΕΚΝΟΝ

Διήγημα.

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγούμενον φύλλον.

Ε'.

Τῇ πρωΐᾳ τῆς ἐπιούσης ἡ Εὐφροσύνη ἐκαλημέρισε τὸν θεῖόν της ὡχρὰ μὲν καὶ καταβεβλημένη, ἀλλὰ μειδιῶσα.

— Τί ἐπαθες χθές τὸ βράδυ; ἠρώτησε μετὰ τρυφερότητος ὁ Γεώργιος Κλήμης.

— Τίποτε ἀπολύτως. Μοῦ ἤλθε μόνον ἔτσι... μία συμφορῆσις, ἀλλὰ δὲν ἦτο τίποτε. Σήμερον εἶμαι θανατάσια, ἀπεκριθῆ ἡ Εὐφροσύνη, πικρὸν μειδιάσασα.

Ὁ θεὸς τῇ ἔρριψε βλέμμα λοζόν, ὅπερ ἐκείνη ὑπέστη ἀταράχως, διανοιήσασα συμπαθῶς τοὺς γλυκεῖς ὀφθαλμούς της.

Ἠκολούθησαν στιγμαί τινες σιωπῆς, μεθ' ἧς:

— Ἐνόμισα δηλαδὴ, εἶπεν ὁ θεὸς, ὅτι τάχα προσεβλήθης, ὅτι ὁ Περικλῆς...

— Πατέρα!... διέκοψεν ἡ Εὐφροσύνη αὐστηρῶς. Καὶ ἐπειδὴ ἐκείνος ἐστενοχωρεῖτο μετὰ τὴν διαμαρτυρίαν ταύτην ν' ἀποτελειώσῃ τὴν ἔκφρασιν τῶν ὑπονειῶν του, αὕτη προσέθηκεν ἀφελῶς:

— Καὶ ποῖον λόγον εἶχον νὰ προσβληθῶ; Μήπως δὲν ἀπέδειξα μέχρι σήμερον, ὅτι ἀγαπῶ τὸν Περικλῆ τὸσον, ὥστε νὰ χαρῶ ἐγκαρδίως διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του; ἢ μήπως σὰς ἔδωκα ἀφορμὴν νὰ πιστεύετε, ὅτι δὲν θ' ἀγαπήσω ἐπίσης ὡς ἀδελφὴν μου τὴν γυναῖκά του; Εἶνε δυνατόν νὰ συνδέσῃ κανεὶς ποτὲ τὴν αἰρυνιδίαν ἀσθeneϊάν μου μετὰ τὴν εἶδησιν τοῦ συνοικεσίου του; Αὐτὸ πλέον εἶνε...

— Καλὰ, καλὰ... παῦσε, ἀνεφώνησεν ὁ Γεώργιος Κλήμης ἀσπαζόμενος αὐτὴν, δὲν ἐννοοῦσα νὰ σὲ προσβάλω!

Καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην λέξιν ἡ Εὐφροσύνη ἠσθάνθη τοὺς ὀφθαλμούς της διακρύοντας. Ὁ ἄγων ἦτο ὑπὲρ τὰς δυνάμεις της! Αὕτη νὰ καταρθῶσῃ, ὥστε οἱ πλησιέστατοι αὐτῇ νὰ νομίζωσιν, ὅτι τὴν προσβάλλουσιν ἀποδίδοντες εἰς τὴν εἶδησιν τοῦ συνοικεσίου τοῦ Περικλέους τὴν λιποθυμίαν της, τοῦτο ἦτο ἐπιτυχία ὑποκρίσεως, φέρουσα καὶ πάλιν, μεθ' ἧν τὴν σταθερότητα τῶν ἀποφάσεών της, τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Ἦσαν λοιπὸν ὅλοι τυφλοὶ καὶ δὲν ἔβλεπον τὸν ἔρωτά της! Μεθ' ὅλας τὰς προσπαθείας, ἧς ἐντὸς αὐτῆς κατέβαλλεν, ὅπως ὑπερνήκησῃ καὶ τὸ τελευταῖον ἔγνος ἐνδιαφέροντος πρὸς τὸν Περικλῆ, ἡ καρδία της φεῖ! δὲν ὑπήκουε προθύμως, καὶ αἰσχυνομένη ὡμολόγει καθ' ἑαυτὴν, ὅτι εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς της ἐπέθυμει νὰ ἐννόουν ὅλοι τὴν αἰτίαν τῆς λιποθυμίας της καὶ νὰ τῇ ἀπέδιδον τὴν ἀποπετώσαν εὐδαιμονίαν της. Καὶ ἐν τούτοις εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ὑ-

ποκριθῆ τὸσον καλῶς, ὥστε καὶ αὐτὸν τὸν θεῖον νὰ πείθῃ περὶ τῆς πλάνης του καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ ζητῇ παρ' αὐτῆς συγγνώμην. Τοῦτο ὑπερέβαινε πάντα τὰ ὅρια καὶ αὐτῶν τῶν ἀποφάσεών της, αἰτινες, ὁμολογητέον, δὲν εἶχον ληφθῆ ἀπὸ μέσης καρδίας. Ἀλλὰ καίτοι αἱ ἐνδόμυχοι αὐτῆς προσδοκίαι ἦσαν, ὅτι θὰ ἐπρόδιδε τὰ μύχια αἰσθήματά της καὶ θὰ τῇ ἀπέδιδετο ὁ Περικλῆς καὶ μετ' αὐτοῦ πᾶσα ἡ ἀφαιρουμένη εὐτυχία, οὐχ ἦττον ὤφειλε νὰ ὑποκύψῃ καὶ αὕτη ὀριστικῶς πλέον εἰς τὰς πρὸς στιγμὴν σαλευθείσας ἀποφάσεις της, διότι μετὰ τὰς πρὸς τὸν θεῖον αὐτῆς ἐξηγήσεις καὶ τὰς ἐπακολουθησάσας τοιαύτας μεταξὺ τούτου καὶ τῆς συζύγου του, οὐδέποτε πλέον ἐγένετο λόγος περὶ τοῦ ἐπεισοδίου ἐκείνου, ὅπερ οὔτε κἀν ἀνεκινώθη τῷ Περικλεῖ. Οὕτως ἡ Εὐφροσύνη ἠναγκάσθη ὄχι μόνον ἀδιαφορεῖν νὰ ἐξακολουθήσῃ ὑποκρινόμενη, ἀλλὰ καὶ ἐνεργὸν μέρος νὰ λάβῃ μετὰ ἐνδιαφέροντος προσποιητοῦ πρὸς ἐκπλήρωσιν ὅλων ἐκείνων τῶν ἐξωτερικῶν τύπων, οἵτινες μεσολαβοῦσι μεταξὺ ἀρραβῶνων καὶ γάμων.

Σ'

Αἱ ὀλίγα ἐβδομάδες, καθ' ἧς διήρκεσεν ἡ μνηστεία τοῦ Περικλέους ἐκτυλισσομένη ὑπὸ τὰ ὄμματα τῆς Εὐφροσύνης ὑπῆρξαν δι' αὐτὴν μαρτύριον, οὐ παρόμοιον ὀλίγα στήθη ὑπέστησαν. Αὕτη ν' ἀσπάζηται τρυφερῶς εἰς πᾶσαν συνάντησιν τὴν ἀντίζηλόν της, νὰ συλλαμβάνῃ ἐπ' αὐτοπόρῳ τὰς τρυφερότητας τῶν δύο μνηστῶν, ν' ἀκούῃ ἀκουσίως τῆς τὰ κρυφομιλήματά των, νὰ βλέπῃ τὸν Περικλῆ δεικνύοντα ἕνεκα τοῦ χρυσοῦ, κατὰ τὴν ἰδέαν της, ἀφοσιώσιν θερμὴν πρὸς τὴν μνηστὴν του, καὶ τὸ σκληρότερον πάντων νὰ καλῆται αὕτη νὰ φροντίσῃ ὅπως ἡ ἀφοσιώσις αὕτη ἐκδηλωθῇ ἀνετώτερον ἢ ἐπὶ τὸ ἐπιδεικτικώτερον! Διότι ἡ Εὐφροσύνη παρακαλουμένη ὤφειλε νὰ ἐκλέξῃ καὶ τὰ μέλλοντα δῶρα τῆς νύμφης καὶ τὰς καθημερινὰς πρὸς αὐτὴν ἀνθοδέσμας, αὕτη νὰ παρασκευάζῃ τὰς πρὸς τὴν μνηστὴν ἐκπλήξεις καὶ τῶν δύο οικογενειῶν τὰς ἀμοιβαίας διαχύσεις, αὕτη νὰ δικαιολογῇ τῶν μνηστῶν τὰς ἀπομονώσεις καὶ νὰ ὑποβῆσθῃ τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν ἐξομολογήσεις! Αὕτη, αὕτη ὅλα! Διότι ὑπερεῖχε πάντων κατὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὸ αἰσθημα τοῦ καλοῦ, κατὰ τὴν ὀξύνοϊαν καὶ τὴν ἀντίληψιν τοῦ πρωτοφανοῦς. Καὶ ἐξετέλει τὰ πάντα μετὰ προσποιητὸν μὲν ἐνδιαφέρον ἐξωτερικῶς, ἀλλὰ καὶ ἀλγεινὴν πικρίαν εἰς τὰ στήθη, μετὰ μειδίαμα στερεότυπον εἰς τὰ χεῖλη καὶ αἰμοστάζουσαν πληγὴν εἰς τὴν καρδίαν! Τίς μάρτυς ἐγγώρισεν ἀνώτερον τούτου μαρτύριον;

Καὶ εἰς ἐπίμετρον, ἡ στοργὴ τῶν συζύγων Κλήμη πρὸς αὐτὴν ἠῤξανε ἐπιδεικτικῶς καθ'

ἡμέραν. Διότι ὁ Περικλῆς νυμφευόμενος ἤθελεν ἐγκαταλείψει τὴν οἰκίαν, ὅπως συγκατοικήσῃ μετὰ τοῦ πενθεροῦ του, ὅστις ἐστερημένος συζύγου καὶ ἐν μόνον τέκνον ἔχων, τὴν Θεοδώραν, οὐδαμῶς συγκατετίθετο ν' ἀποχωρισθῇ αὐτῆς. Θ' ἀπέμενε λοιπὸν ἡ Εὐφροσύνη μόνη ἐν τῷ οἴκῳ μετὰ τῶν θετῶν αὐτῆς γονέων καὶ θὰ ἐβλεπε τὰ πάντα ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ὡς ἐκείνη τὰ εἶχε διευθετήσῃ διὰ τὸν Περικλῆ μάλιστα πρὸ ὀλιγωνυμνῶν, καὶ θ' ἀνέπνεε τὸν ἀέρα ὄλων ἐκείνων τῶν περὶ ἑαυτὴν ἀνκμνήσεων! Ἄλλ' ἐκείνο, ὅπερ ὑπερέβαινε πλέον πάσας αὐτῆς τὰς βραδύνας, ἦσαν τὰ σχέδια τοῦ θεοῦ της.

— Τώρα νὰ ξεκάμωμεν τὸν κύρ Περικλῆ σου, ἔλεγεν οὗτος πρὸς τὴν σύζυγόν του, καὶ θὰ εὐρῶ ἐγὼ ἕνα νέον τῆς ὀρέξεώς μου νὰ τοῦ δώσω τὴν Εὐφροσύνην καὶ τὸν ἔχω ἐδῶ εἰς τὸ σπιτί μας, νὰ περῶμε ἀκόμη πλέον εὐτυχεσμένοι! Ἡ δὲ Εὐφροσύνη ἀκούσασα ταῦτα ἀνελογίζετο μὲ σπαραγμὸν καρδίας τὴν τύφλωσιν τῶν θετῶν γονέων της, οἱ ὅποιοι δὲν ἐβλεπον, ὅτι αὐτὴ ἕνα μόνον ἠγάπησεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, τὸν Περικλῆ, τὰ δὲ λείψανα τοῦ πρὸς αὐτὸν ἔρωτός της, οὐδέποτε θ' ἀπεπειρᾶτο ἢ θὰ συγκατετίθετο αὐτὴ νὰ προσφέρῃ εἰς ἄλλον ὡς νέαν φλόγα. Διότι εἶχε πλέον σχηματίσει τὴν ἀπόφασίν της σταθερῶς. Ἄφου ἐπέπρωτο νὰ στερηθῇ τῆς ἀπολαύσεως τοῦ νὰ ἴδῃ ἐκπληρούμενα τὰ ὄνειροπολήματά της, θ' ἀπεσύρετο εἰς τὴν μοναξίαν, ἣν περὶ αὐτὴν ἠσθάνετο, ἐκλείποντος τοῦ Περικλέους, ζωῶσα τοῦ λοιποῦ μὲ μόνον τὰς ἀναμνήσεις της, ὑποφέρουσα μαρτυρικῶς τὰ δεινά της μέχρι τέλους, κενούσα τὸ ποτήριον τῆς πικρίας μέχρι τρυγός! Ταυτῶτα ἐκείνη διανοεῖτο, μαῦρον βλέπουσα τὸ περὶ αὐτὴν κενόν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι, ἄνευ αὐτῆς, ὑπελόγιζον τὰς ἐκ τοῦ μέλλοντος συνοικεσίας της ἀπολαύσεις καὶ τέρψεις!

Ζ.

Οἱ γάμοι τοῦ Περικλέους ἐτελέσθησαν ἐν τῇ οἰκίᾳ Κλήμης μεγαλοπρεπῶς. Καὶ ὅταν ἡ Εὐφροσύνη προσῆλθεν, ἵνα τῷ εὐχηθῇ ὀλίγου δεῖν ἐπανελαμβάνετο ἡ πρώτη σκηνὴ τῆς ἀγγελίας τοῦ συνοικεσίου. Ἦτο αὕτη ἡ τρίτη μεγάλη δοκιμασία μετὰ τὴν δευτέραν τῆς μετὰ τοῦ θεοῦ της συνδιαλέξεως. Ἄλλ' ἐνῶ ὑπῆρξεν ἡ ἀλγεινότερα πασῶν, ἐξωτερικῶς τὴν ὑπέστη ἡρωικώτερον. Διὰ τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὸ συμβάν. Τὰ δάκρυά της, ὅταν τὴν ἐνηγκαλίσθη ὁ Περικλῆς, δὲν παρεξηγήθησαν διότι πάντες ἐκλαίον, μέχρις αὐτοῦ τοῦ Γεωργίου Κλήμη, ἀναλογιζομένου, ὅτι ὁ Περικλῆς μετ' ὀλίγας στιγμῆς θὰ ἐγκατέλειπε τὸν οἶκον, εἰς ὃν ἀνετράφη, ἵνα μετὰ εἰς τὸν τοῦ Λαλῆ, ὅστις μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐβδομάδων τῷ ἦτο ξένος. Ἦτο λοιπὸν τὸσον γενικὴ ἡ συγκίνησις κατὰ τοὺς εὐχητηρίους

ἐκείνους ἀσπασμούς τῶν συγγενῶν, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ Θεοδώρα, θεωρήσασα φυσικώτατα τὰ δάκρυα τῆς Εὐφροσύνης, ἐνηγκαλίσθη αὐτὴν τρυφερῶς καὶ τῇ ἐφιθύρυσεν εἰς τὸ οὖς ἐν μέσῳ ἀσπασμῶν:

— Σοῦ ὑπόσχομαι νὰ τὸν ἀγαπῶ πολὺ, πολὺ. Νὰ τὸν κάμω εὐτυχῆ, πολὺ εὐτυχῆ!

Τοῦτο ἦτο τὸ σκληρότερον κτύπημα διὰ τὴν Εὐφροσύνην. Ὡπισθοχώρησεν, ὡς ἐὰν ἐρράγη ὁλοσχερῶς ἡ καρδία της. Τὰ δάκρυά της ἐστῆ-γνωσαν, ἡ ἀναπνοή της κατέστη βαρεῖα ἐπὶ τινὰς στιγμῆς, ἠσθάνθη ἄγος φρικτῆς διατρέχον ὄλον τὸ σῶμά της καὶ ἀμέσως μετ' ὀλίγον ἐκλυσιν τῶν δυνάμεων καὶ κατὰπτωσιν πάσης σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ἰσχύος. Ἐπεθύμει νὰ μὴ ἔξῃ μᾶλλον ἢ νὰ ἴδῃ τὸν Περικλῆ εὐτυχούντα ἀληθῶς παρ' ἄλλῃ γυναικί, ἀγαπώμενον ἐπίσης θερμῶς καὶ ὑπὸ ἄλλης. Μεταξὺ ὄλων τῶν προσβολῶν, ἃς ὑπέστη, τῇ ἐπεφυλάσσετο καὶ αὕτη ἀκόμη, ν' ἀκούσῃ ὅτι ἡ μόλις γνωρίσασα τὸν λατρευτὸν της νὰ αἰσθάνηται τὴν δύναμιν, ὅπως καταστήσῃ αὐτὸν εὐτυχῆ, πολὺ εὐτυχῆ! Καὶ αὕτη ἐν τῷ ἐγωισμῷ τοῦ ἔρωτός της ἐπίστευεν ὅτι μόνον ἡ καρδία της ἐπλάσθη, ἵνα ἀγαπᾷ ἐκείνον! Ἄ, πολὺ, πολὺ βαρὺ ἦτο τοῦτο! Δὲν τῇ ἀπῆρουν μόνον τὸν Περικλῆ, ἀλλὰ καὶ τῇ διημφισθῆτον τὸ δικαίωμα τῆς ἀποκλειστικῆς πρὸς αὐτὸν λατρείας. Ἀλλοίμονον ὅταν καὶ τὸ τελευταῖον προύχωμα ἄλωθῃ, ὅταν καὶ τὸ τελευταῖον προύργιον καταπέσῃ! Δὲν ὑπάρχει πλέον δύναμις πρὸς ἀντίστασιν, ἀλλ' ἀδράνεια καὶ ἀναισθησία τις ἐξ ἀπελπισίας ἐπιχύνεται, τὸ πᾶν δὲ ὑποκύπτει δορυάλωτον τῇ εἰμαρμένῃ. Οὕτω καὶ ἡ Εὐφροσύνη ἀπώλεσε νῦν πᾶσαν δύναμιν ἐνεργείας, ἀφου καὶ ὁ ἐγωισμὸς της αὐτὸς κατερρίφθη, καὶ τὸ τελευταῖον κρησφύγετον αὐτοῦ, ἡ ἰδέα ὅτι μόνη αὕτη αἰσθάνεται τὴν δύναμιν νὰ καταστήσῃ ἐκείνον εὐτυχῆ δι' ἔρωτος, τῇ κατεκτάτο ὑπὸ τῆς ἀντιζήλου της, ἡ ὅποια ὑπέσχετο καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τοῦτο.

Τὸ μέγεθος λοιπὸν τῆς δυστυχίας της ἦτο ἀμέτρητον καὶ ἐν ἑαυτῇ ἠσθάνετο πλέον καὶ αὐτὴ τὴν χορδὴν τῆς ζηλοτυπίας νεκρωθεῖσαν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ κληρὸς αὐτῆς ἦν νὰ ζῆ ἐν ταῖς πικρίαις της καὶ τῷ ἄλγει της, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν νὰ αἰσθάνητῃ νέας ὀδύνας ἢ τὸν ἀντίκτυπον τῶν πλαισίων. Τὸ δένδρον εἶχε ξυλευθῆ πρόοριζα. Κολοσσὸς αἰσθήματος ἐκειτο χαμαὶ ἐκτάδην, ἄνευ ἐλπίδος νέου σφρίγγους. Τὸ πᾶν ἦτο τὸ παρελθόν, τὸ δὲ περὶ αὐτὴν παρὸν καὶ μέλλον τῇ ἦτο ὄλως ἀδιάφορον. Περιεφέρετο ὡσεὶ ἀναισθητὸς μὲ πτώμα καρδίας εἰς τὰ στήθη. Διὰ τοῦτο τὴν ἐσπέραν ἐκείνην τῶν γάμων, ὅτε οἱ προσκεκλημένοι εἰς μετὰ τὸν ἄλλον ἀνεχώρησαν καὶ ἐπηκολούθησε τὸ μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ στενωτέρων φίλων δεῖπνον, ἡ Εὐφροσύνη ἦτο ἐκεῖ τὰ πάντα μὲν ἐπιτηρούσα μηχανικῶς καὶ

πάντων προϊσταμένη, ἀλλὰ πρὸς τὴν σημασίαν τούτων πάντη ἀδιάφορος. Ὅταν δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον παραλαβὼν ὁ Περικλῆς τὴν σύζυγόν του ἀνεχώρησε προπεμπόμενος ὑπὸ νέων συγκινήσεων, ἡ Εὐφροσύνη ἐντελῶς ἀδάκρυτος καὶ μὲ ἀκατανόητον μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη προσῆλθε πρὸς ἀποχαιρετισμὸν τοῦ νεαροῦ ζεύγους καὶ ἠσπᾶσθη ἀμφοτέρους τοὺς νεογάμους, ἡ γενναιοτέρα πάντων τῶν οἰκείων δειχθεῖσα κατὰ τὸν ἀποχωρισμὸν τούτον. Εἶχε πλέον στερεῦσει δι' αὐτὴν τῶν συγκινήσεων ἡ πηγὴ!

Η'

Ἐκτοτε τὰ πάντα ἀπέβησαν αὐτῇ μηχανικά, ἡ δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους ὑψίστη ἀφοσίωσις οἰοῖται ἐκ συνήθειας. Καὶ ὅμως ἐν τῇ παροχῇ τῆς τοιαύτης ἀφοσιώσεώς της ἦν ἀξιοθαύμαστος. Καὶ δὲν ἤργησεν ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἔδωκε δείγματα αὐτῆς μετ' αὐταπαρνήσεως καὶ γενναιοτήτος ἀπροσπελάστου. Διότι ἡ θεὰ Ἑλένη κρυολογήσασα τῇ ἐσπέρα τῶν γάμων ἐπέσειν ἀπὸ τῆς ἐπιούσης κληνήρης καὶ μέχρις ἐσπέρας ἡ κατάστασις αὐτῆς ἐπὶ τοσοῦτον ἐδεινώθη, ὥστε οἱ ἰατροὶ μόνον διὰ μισῶν φράσεων ἠδύναντο ν' ἀποκριθῶσι περὶ τῆς πορείας τῆς νόσου. Εἶχε πάθει ἐκ περιπνευμονίας εἰσθαλούσης μεθ' ὀσμῆς καὶ προσλαβούσης ἐπικίνδυνον χαρακτῆρα ἀμέσως. Τὸ στάδιον τῆς κρίσεως ἐκράτει πάντας ἐν ἀγωνίᾳ. Ἡ δ' Εὐφροσύνη ἡμέρας καὶ νυκτὸς παρὰ τὸ προσκεφάλιον τῆς θεῆς της ἀγρυπνοῦσα, ἀκάματος προσέφερε τὰς περιποιήσεις. Καὶ ὅταν ἡ ἄλλοτε ὠραία γυνὴ ὑποκύπτουσα εἰς τὴν προσβολὴν τῆς τύχης ἐξέπνεεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ συζύγου της, μόνη ἡ Εὐφροσύνη ἔδειξε γενναιοτήτα ἀκατάληπτον εἰς πάντας, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἡ τρυφερὰ αὐταπαρνήσις της προέβη εἰς ὕψιστον. Μόνη αὐτὴ ἐγνώριζεν ἐν τούτοις τὴν αἰτίαν τῆς ὑπερανθρώπου ἐκείνης γενναιοτήτος, διότι ἐξέλιπεν ἀπ' αὐτῆς πλέον τὸ εὐμάλακτον τῶν αἰσθημάτων καὶ τὸ πᾶν εἶχεν ἀπολιθωθῆ ἐντὸς αὐτῆς. Καὶ ἐνῶ αὕτη ἡ ἰδία προφανῶς κατεβάλλετο, ἐν τούτοις παρηγόρει καὶ περιποιεῖτο πάντας. Ὡς οἱ ἄγγελοι δὲ ἐκείνοι τῶν ἡμερῶν μας, αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Ἑλέους, αἵτινες ἀποξενωθεῖσαι τῆς κοινωνίας διετήρησαν ἐν μόνον αἰσθημα, τὸ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης καὶ βοηθείας, οὕτω καὶ ἡ Εὐφροσύνη, στερηθεῖσα πάσης ἐλπίδος ἐν τῷ κόσμῳ περιβλήθη τὴν δύναμιν ἀγγέλου παρηγόρου καὶ ἀπέβη ἐν τῷ οἴκῳ Σαμκρεῖτις πλήρης αὐταπαρνήσεως δαψιλεύουσα παρηγορίαν καὶ περιποιήσεις πρὸς τοὺς περὶ αὐτὴν, ὡς ἐὰν τὰ μὲν δυστυχήματα οὐχὶ μόνον κοινὰ δὲν ἦσαν, ἀλλ' οὐδὲ κἄν ἐξικινούντο μέχρις αὐτῆς ἄλλως ἢ ὡς ξένα, δι' αἷ ἐξ ἐνοσπίκου συνεπάθει καὶ ἐσπευδε προσφέρουσα τῆς γλυκύτητος τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς τὸ βάλσαμον, τὸ δὲ καθήκόν της καὶ μόνον αἰσθημα ἦν ἡ φι-

λανθρωπία καὶ ἡ εὐαγγελικὴ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη καὶ ἀρωγὴ!

Τὸ ἔργον της δὲ τοῦτο τὸ φιλάνθρωπον οὐδαμῶς διέκοψεν. Ἄλλὰ τὸν θεῖον αὐτῆς Γεώργιον Κλήμη, ἀπαρηγόρητον ὄντα ἐπὶ τῇ αἰσθητῇ τῆς πεφιλημένης συζύγου του ἀπωλείας, αὕτη παρηγόρει διηνεκῶς καὶ ἐμερίμνα περὶ αὐτοῦ μετὰ λεπτότητος τρυφερᾶς καὶ ἀγαθότητος ὄντως χριστιανικῆς. Δὲν ἀπέλειπε δὲ τὸ πλευρόν αὐτοῦ ἢ μόνον ὅταν ἐκείνος καταβλήθῃς πλέον ὑπὸ τῆς λύπης καὶ μελαγχολίας ἠκολούθησε μετ' ὀλίγους μῆνας εἰς τὸν τάφον τὴν πιστὴν καὶ λατρευομένην σύντροφόν του.

Οὕτως ἡ Εὐφροσύνη εὐρέθη μίαν πρῶϊαν μόνη ἐν τῷ οἴκῳ ἐν ᾧ ἀνετράφη! Ἐκεῖ ὅπου πρὸ ὀλίγων μηνῶν τὸ πᾶν ἐμειδία εὐελπί δι' αὐτὴν καὶ τοὺς οἰκείους, νῦν, ὁ μὲν θάνατος θερίσας τούτους, ἡ δὲ ἀνθρωπίνη τύφλωσις κρουργήσασα τὴν καρδίαν ἐκείνης, ἐδημιούργησαν ἐρημίαν καὶ ἐν τῷ σχηματισθέντι περὶ τὴν μάρτυρα κόρην κενῷ ἐπέπνεεν ἄνεμος παγερᾶς δυστυχίας. Ὡς ἐρείπιον ἐν μέσῳ ὄλης τῆς θλιβερᾶς ταύτης εἰκόνας, νῦν ὑπέροπε ἀπεμονώθη τοῦ κόσμου ἡ Εὐφροσύνη καὶ ὡς ἐὰν ἦτο καὶ αὐτὴ ἄψυχόν τι, μετεβιβάσθη μετὰ τῆς ἄλλης κληρονομίας ἀπὸ τοῦ ἐρημωθέντος οἴκου τοῦ Κλήμη εἰς τὸν ἀρτιγέννητον τοῦ Περικλέους Μάνθου!

Θ'

Οὕτω συνήνωσε πάλιν ἡ δυστυχία ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην τὴν Εὐφροσύνην καὶ τὸν Περικλῆ. Ἄλλ' ὅποια διαφορά περιστάσεων! Τότε ὁ θάνατος τῶν φυσικῶν γονέων εἶχε συννεφώσει τὴν ροδίζουσαν αὐγὴν τοῦ βίου ἀμφοτέρων, νῦν δὲ ὁ τῶν θετῶν ἤρχετο ν' ἀναμίξῃ μὲν πικρίαν εἰς τὴν χαρὰν τῆς νέας οἰκογενειακῆς ζωῆς τοῦ Περικλέους, ἀλλὰ καὶ νὰ δονήσῃ ἅπαξ ἔτι μέχρις ἐγκάτων τὴν οὐδὲν πλέον αἰσθημα δυναμένην νὰ βαστάσῃ καρδίαν τῆς Εὐφροσύνης. Τότε ἡ κοινὴ ἀτυχία συνήνωσε τὰ δύο παιδία ὑπὸ στέγην, ἐν ᾗ ἐμελλον νὰ μὴ αἰσθανθῶσι τὴν κενρίαν τῆς ὀρφανίας, νῦν δὲ νέα τοιαύτη ἐπεφύλασσε τῇ Εὐφροσύνη λύπας καὶ ὀδύνας πολὺ σκληροτέρας τοῦ θανάτου τῶν θετῶν γονέων της. Τότε ἡ δυστυχία προσήγγισε τὰς καρδίας αὐτῶν καὶ ἠγαπήθησαν, ὡς ἀδελφοί, ξένοι πάσης συγγενείας ὄντες, νῦν δὲ ὅτε ἡ κοινὴ ἀνκτροπὴ καὶ ἡ μακροχρόνιος συμβίωσις ἐγέννησαν αἰσθηματα ἀγάπης ἀδελφικῆς εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου, καὶ ἄλλης ἀγνωτέρας ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Εὐφροσύνης, ἡ νῦν δυστυχία ἐνσκήπτουσα συνήνωσε τὰ δύο ταῦτα, ἀδελφὰ πλέον ὄντα, ὑπὸ μίαν στέγην, ὡς ξένα πρὸς ἄλληλα!

Ἡλικὴ βίαστος ἡ συμβίωσις αὕτη διὰ τὴν δύστηνον κόρην! Νὰ ζῆ μετὰ τοῦ ἐραστοῦ της ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην καὶ νὰ τὸν βλέπῃ ἀνήκοντα ἄλλῃ. Νὰ ἐκτυλίσσωνται ὑπὸ τὰ ὄμματα

της ὄλαι αἱ τρυφερότητες τῶν νέων συζύγων καὶ αὐτὴ νὰ μὴ ἔχη δύναμιν κἄν ζηλοτυπίαν νὰ αισθανθῆ. Νὰ ποθῆ ὅπως αισθανθῆ τὴν φρικίαν διατρέχουσαν τὸ σῶμά της καὶ τὴν λύσαν τῆς ζηλοτυπίας δάκνουσαν τὴν καρδίαν της καὶ νὰ μὴ δύναται, διότι ἡ καρδία ἐκείνη εἶχε καταστῆ ράκος καὶ ἔκυπτεν ὑπὸ ἀτονίαν αἰσθημάτων!

Καὶ ἔζη λοιπὸν ἐν μέσῳ τῆς συζυγικῆς ἐκείνης εὐδαιμονίας, ὡς τι κινουῦν τὸν οἶκτον φάσμα, περὶ οὗ πάντες ἦσαν βέβαιοι, ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ παρέλθῃ. Καὶ ἔφθινε καθ' ἡμέραν ὀφθαλμοφανῶς ἐκ τῶν ἀλγηδόνων τῆς βασάνου, οὐδεὶς δὲ ἀπηύθυνε λόγον συμπαθῆ πρὸς τὴν μάρτυρα, ὡς ἐάν πάντες ἐγνώριζον, ὅτι τὸ πάθος αὐτῆς ἦτον ἀνίατον! Ὁ Περικλῆς ἀπέδιδε τὴν κατάστασιν εἰς λύπην βαθεῖαν ἐπὶ τῇ στερήσει τῶν θετῶν γονέων της, λύπην δεινωθεῖσαν τόσον μᾶλλον, ὅσον δὲν ἐξέσπασεν εἰς θρήνους καὶ ὄλοφουμούς. Καὶ ἀπέφευγε τόσον αὐτός, ὅσον καὶ ἡ σύζυγός του, νὰ παρηγορήσῃσι κἄν τὴν λύπην ἐκείνην, φοβούμενοι, ὅτι ἡ ἀνάξιστος τῆς πληγῆς θὰ εἶνε μᾶλλον ὀδυνηρά, ἢ δὲ ἀνάμνησις πικροτέρα. Ἄφινον λοιπὸν αὐτὴν αἴρουσαν μόνην τὸν σταυρὸν τοῦ μαρτυρίου της καὶ καταπίνουσαν τὴν πικρίαν καὶ μὴ ἐκστομίζουσαν παράπαν. Ἄλλως δὲ οὔτε κειρόν, οὔτε ἀφορμὴν ἔδιδεν ἐκείνη εἰς λόγους καὶ ἐρωτήσεις. Ὡμίλει περὶ ἄλλων ἀντικειμένων ὀλίγον μὲν ἀλλὰ προσηνῶς, μετὰ τῆς Θεοδώρας δὲ διελέγετο συνεχέστερον, περὶ τῶν τῆς οἰκίας, ἢς ἡ Εὐφροσύνη κατέστη ἡ ψυχή. Μηχανικῶς μὲν ἀλλ' ἐρρυθμῶς καὶ ἀνεπιλήπτως διώκει τὰ τοῦ οἴκου, ἢ δὲ νεαρὰ γυνὴ τῇ ἦτο εὐγνώμων καὶ εὐθεώρει αὐτὴν οὐχὶ μόνον σύντροφον πολῦτιμον ἀλλ' ἀδελφὴν πρεσβυτέραν, ἥπερ ἀνῆκεν ἡ τῶν πάντων πρωτοβουλία καὶ διεύθυνσις.

Οὕτω καθ' ὅσον παρήρχοντο οἱ μῆνες ἢ συμβίσεις καθίστατο μᾶλλον ὀδυνηρά διὰ τὴν Εὐφροσύνην. Διότι αἱ μὲν περιποιήσεις καὶ ἡ πρὸς αὐτὴν ἐπιδεικνυμένη μέριμνα καὶ φιλία ἀπὸ μέρους τῆς Θεοδώρας τὴν ἐστενοχώρουν, ἢ δὲ διαγωγή τοῦ Περικλέους τῇ ἦτο βᾶρος ἀβάστακτον. Δὲν ὑπέφερε νὰ τὸν βλέπῃ διπλασιαζόντα τὴν στοργὴν τοῦ πρὸς τὴν νεαρὰν σύζυγόν του ἐφ' ὅσον ἐπλησίαζεν ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν αὐτὴ θὰ τῷ ἐχάριζε τὸν τίτλον τοῦ πατρὸς, οὐδ' ἠνείχετο τὴν τρυφερὰν συμπάθειαν, ἣν πρὸς αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἐπεδείκνυτο ἐκείνος, ἐνῶ αὐτὴ παρ' αὐτοῦ ἀπῆτει πάθος ἐρωτικόν. Καὶ ἔφθινεν, ἔφθινεν, ἔφθινεν....

I'

Ἦλθε τέλος τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου! Νύκτα τινὰ τὸ πᾶν ἐτίθη εἰς ἀναστάτωσιν ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἡ αὐγὴ ἐχαιρέτισε τὸ νεαρὸν ζεῦγος ὡς γονεῖς. Ὁ μὲν κ. Δαλῆς ἦτο ὑπερήφανος διὰ τὸν ἐγγονον, ὁ δὲ Περικλῆς ἐδέχετο συγχαρητήρια διὰ τὸν υἱὸν καὶ ἡ Θεοδώρα ἐμειδία τοῖς πᾶσιν, ὡς

γυνὴ εὐδαιμων. Ἄλλὰ τί συνέβαινε τῇ Εὐφροσύνῃ; Ὅταν ἔλαβε τὸ βρέφος εἰς τὰς ἀγκάλας της πρῶτῃ αὐτὴ μετὰ τὰς προσενεχθείσας αὐτῷ πρωτίστας μερίμνας, ἐκείνο δὲ ἐφάνη οἶονεῖ ἀποπειρώμενον νὰ τῇ μειδιάσῃ, ἠσθάνθη τὴν καρδίαν της πάλλουσαν ἐλαφρῶς. Τῇ ἐφάνη, ὅτι νέα ἐποχὴ βίου ἀνέτελλε δι' αὐτὴν, ὅτι κἄτι τι ἤρξατο συνδέον αὐτὴν πρὸς τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸν κόσμον τρυφερὸν ἐκείνο πλάσμα, ὅτι ἡ φυλλορροήσασα καρδία της διὰ μιᾶς ἤρξατο πάλιν ἀνθοβολοῦσα, ὅτι ἀνέδιδε μάλιστα ἄρωμα τι στοργῆς, ἄρωμα γλυκὺ, ὅπερ δὲν ἦτο μὲν τόσῳ μεθύσκον, ὡς τὸ τοῦ ἐρωτος, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἠδυπαθές. Καὶ δὲν ἠπατάτο. Τὸ ἀνατείλαν ἐκείνο αἶσθημα ἐμεγεθύνετο ὁσημέραι καὶ ἐγένετο φῶς φαινὸν θερμαίνον τὴν εἰς τὰ στήθη της κατοικοῦσαν ἐρημίαν, ἀναλύνον τὸν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς καρδίας της πάγον, τονοῦν τὴν χροδὴν τῶν αἰσθημάτων καὶ τρόπον τινὰ σταματῶν τῶν μαρασμῶν καὶ ἀναστέλλον τὴν ἐξάντλησιν τοῦ σωματικοῦ ὀργανισμοῦ της.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας λοιπὸν ἐκείνης ἀφωσιώθη εἰς τὸ τέκνον τοῦ Περικλέους. Αὐτὴ ἐφρόντιζε περὶ παντός, ὅτι εἰς αὐτὸ ἀπέβλεπεν, αὐτὴ ἐμερίμνα περὶ τῆς ὑγείας καὶ τῆς ἀνατροφῆς του, αὐτὴ ἀπέβη ἡ ἀληθὴς μήτηρ του. Καὶ ἐκείνο ὡς εἰ ἀνεγνώριζε τὰς θυσίας της ἔτεινε τὰς ἀπαλὰς χεῖράς του ὁσάκις τὴν ἔβλεπε καὶ ἐμειδία ἐκπέμπον ἀνάρητους ἤχους. Ἐπῆλθε δ' εἶτα ὁ καιρὸς, καθ' ὃν τὸ νήπιον ἤρχισε νὰ ἀρθρώνη λέξεις καὶ νὰ δεικνύεται ἐννοοῦν τὰς ἀποτεινομένας αὐτῷ ἐρωτήσεις. Τὴν ἡμέραν λοιπὸν ἐκείνην, καθ' ἣν ἡ Εὐφροσύνη ἀνεκάλυψεν ὅτι τὸ βρέφος κατάρθωσε νὰ ψελλίξῃ εὐκρινῶς πως τὰς λέξεις παπᾶ, μαμά, ἐγένετο ἐξαλλος καὶ κατετυράννει αὐτὸ κατ' ἰδίαν διὰ τῆς ἐρωτήσεως:

— Ποιὰ εἶνε ἡ μαμά σου, πουλάκι μου;

Τὸ δὲ ἄθων βρέφος ἔτεινε τὴν μικρὰν του χεῖρα καὶ εἰδείκνυεν αὐτὴν! Τότε τὸ κατεφίλει ἀπαστράπτουσα ἐκ χαρᾶς καὶ ἐκείνο μειδιῶν ἐξέπεμπε φθόγγους ἀνάρητους ὡσεὶ γέλωτος ἀναπαλμόν. Ἡ ἐρώτησις ἐπανελήφθη διὰ μυριοστὴν φορὰν, ἢ δὲ μιμικὴ ἀπάντησις τοῦ νηπίου, πάντοτε ἡ αὐτὴ, καθίστα τὴν Εὐφροσύνην πανευδαίμονα, αἰσθανομένην, ὅτι προφανῶς συνεπληροῦτο τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ της κενόν, διότι ὑπῆρχεν ἐπὶ τέλους ἐν τῷ κόσμῳ πλάσμα τι ἀγαπῶν αὐτὴν ὑπὲρ τὴν ἰδίαν μητέρα καὶ δὴ ἀναγνωρίζον ἀντ' ἐκείνης αὐτὴν, ὡς τοιαύτην!

ΙΑ'

Τὸ ἑσπέρας, ὅτε πάντες συνήχθησαν περὶ τὴν τράπεζαν, ἡ Εὐφροσύνη κρατοῦσα τὸ βρέφος ἐν ταῖς ἀγκάλας ἠθέλησε νὰ ἐπιδείξῃ τὰς προόδους τοῦ λατρευομένου ἀγγέλου της. Καὶ ἀφοῦ προὐκάλεσεν αὐτὸ διὰ συγχῆς ἐπαναλήψεως νὰ προ-

ΛΟΥΟΜΕΝΗ ΜΕΓΑΡΙΣ.

ΥΠΟ Ν' ΑΥΤΡΑ.

φέρη τὰς λέξεις παπᾶ, μαμά, καὶ πάντες ἐγάλασαν πλήρεις χαρᾶς, διίσχυρίσθη ἐπὶ τὸ ἀστεϊότερον, ὅτι τὸσον προώδευεν ἡ ἀντίληψις αὐτοῦ, ὥστε ὅταν ἐρωτᾶται «ποία εἶνε ἡ μαμά» δεικνύει αὐτὴν, τὴν Εὐφροσύνην, ἣτις εἶχεν ὄντως ἀποθῆ μῆτηρ του διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῶν μεριμνῶν, ἃς ἐπεδαψίλευεν αὐτῷ.

Ἡθέλῃσε λοιπὸν ὁ Περικλῆς νὰ δοκιμάσῃ ἐρωτῶν τὸ τέκνον του :

— Ποιὰ εἶνε ἡ μαμά σου, παιδί μου;

Ἐκεῖνο δέ, τὸ ἄθωον πλάσμα, διανοιῶσαν τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ ἀτενίσαν ἐναλλάξ τὴν Εὐφροσύνην καὶ τὴν Θεοδώραν, ἔτεινε τὰς δύο του χεῖρας μετὰ μειδιάματος, καὶ ὡς ἐὰν ὑπήκουσεν εἰς τὴν φωνὴν τῆς φύσεως ἔδειξε τὴν Θεοδώραν καὶ ἐπήδᾳ ἐπὶ τῶν ἀγκαλιῶν τῆς Εὐφροσύνης σπασμωδικῶς, ὡς θέλον νὰ πεταῖξῃ πρὸς τὴν ἀληθῆ του μητέρα.

Καὶ ὡς ἐὰν ἡ καρδιά τῆς Εὐφροσύνης ἐκρέματο ἀπὸ ἰνὸς λεπτοτάτης, ἠσθάνθη αὐτὴν ἀποσπασμένην τῆς θέσεώς της, διὰ μόνης τῆς κινήσεως ἐκείνης τοῦ παιδός. Ἐκυψε τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὸ βάρος τῆς τελευταίας ταύτης ὀδύνης καὶ ἡ συγκοπή, ἣν ἀκαριαίως ἠσθάνθη ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐσταμάτησε πάντα αὐτῆς παλμὸν διὰ παντός.

Ἐσπευσαν πάντες εἰς βοήθειαν περὶ τὴν ὡς ἀδρανές τι σῶμα ὀλισθαίνουσαν ἐκ τοῦ καθίσματος τῆς Εὐφροσύνης καὶ ὁ Περικλῆς ἐξετάσας οὐδένα πλέον ἀνεῦρε παλμὸν. Εἰς τὸ τελευταῖον ἐκεῖνο κτύπημα τὸ ἀπὸ παιδικῆς χειρός εἶχε κοπῆ βριστικῶς τὸ νῆμα τῆς ζωῆς της. Τὸ ἐντὸς τοῦ στήθους αὐτῆς ἀνατεῖλαν τελευταῖον φῶς ἀγάπης ἔσθυσεν διὰ μιᾶς καὶ ἀπέθανεν ἡ μάρτυς μετὰ τὴν ἀλγηδὸνα τῆς αἰωνίας παραγνωρίσεως τῶν αἰσθημάτων αὐτῆς. Εἶχεν ὑπερηράνειαν ὑψίστην, ὅπως οὐδέποτε ἀφήσῃ ἐκ τῶν χειλέων της φωνὴν παραπόνου! Καὶ ὡς ἄλλοτε, οὐδέποτε περπονήθη διὰ τὴν ἐκ μέρους τοῦ Περικλέους παραγνωρίσιν καὶ ἀπόκρουσιν τοῦ ἔρωτος της, οὕτω καὶ νῦν οὐδεμίαν ἐξεστόμισε δύσθυμον λέξιν διὰ τὴν ἀπὸ μέρους τοῦ υἱοῦ ἐκεῖνου ἐκ νηπιακῆς ἀσυνειδησίας ἀχαριστίαν πρὸς τὴν στοργὴν της.

Ἄλλ' ἐὰν ἀντέσχεν εἰς τὴν πρώτην ὀδύνην, δὲν ἔσχε τὴν δυνάμιν νὰ ἐπιζήσῃ τῆς δευτέρας. Ἐκλίνε τὴν κεφαλὴν καὶ ἀφῆκε τὴν τελευταίαν πνοὴν ἀθουδῶς, ὡς ἅγια περιβληθεῖσα τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου. Αὐτὴ μὲν εἶχε μεταφέρει τὴν καρδίαν της, ἀλλὰ συγχρόνως μετηνέχθη καὶ ἡ ἀχαριστία, ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὸ τέκνον!

Ἡ Περικλῆς καὶ ἡ Θεοδώρα ζῶσιν ἕκτοτε εὐτυχεῖς ἐν συγκινήσει ἀναμιμνησκόμενοι τῆς εὐγενούς κόρης, ἣς ὁ μὲν αἰφνίδιος θάνατος παραμένει αὐτοῖς ἀνεξήγητος, ἡ δὲ μαρτυρικὴ ἱστορία ἀγνωστος. Ἴσως ἡ ἀνάγνωσις τοῦ παρόντος γνωρίσῃ αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ποτε ὁ υἱὸς ἀνδρωθεῖς

εὐλαθῶς προσέλθῃ ὅπως δεηθῇ ἐπὶ τοῦ τάφου ἐκείνης, ἣς τὴν ζωὴν ὁ μὲν πατὴρ ἀπόνως ἐδηλητηρίασεν ἐκ τυφλώσεως καὶ προλήψεων κοινωνικῶν, αὐτὸς δὲ ἀπετελείωσεν ἐν πικρίᾳ ὀδυνῶν ἐκ βρεφικῆς καὶ ἀσυνειδήτου ἀχαριστίας!

P.

ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΚΑ ΠΑΙΓΝΙΑ

Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φύλλον.

Καὶ οἱ μὲν ποιηταὶ τῶν ἀκρολεξιῶν ἐφρόντιζον νὰ ἔχωσι πᾶσαι αἱ λέξεις ἐκάστου στίχου τὸ αὐτὸ ἀρχικὸν γράμμα· οἱ δὲ τοὺς ἐναλφαθῆτους στίχους κατασκευάζοντες εἰς τοῦτο καὶ μόνον ἐνέτεινον τὴν προσοχὴν των, νὰ περιλαμβάνωνται ἐν ἐκάστῳ στίχῳ καὶ τὰ εἰκοσιτέσσαρα γράμματα, ἀδιαφοροῦντες καὶ περὶ ἐννοίας καὶ περὶ μέτρου ἐνίοτε. Τρεῖς τοιοῦτοι στίχοι φέρονται ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ (Θ', 538.539.547), οἱ ἐπόμενοι.

Ἄβροχίτων δ' ὁ φύλαξ θηροζυγακαμφιμέτωπος.
Ἄβρῶ; δ' ἐν προχοαῖς Κύκλωψ φλογγάζετο μύρμηξ.
Τρηχὺν δ' ὑπερβᾶς φραγμὸν ἐξήνθεζε κλώψ.

Τούτων μόνος ὁ πρῶτος ἔχει κῆποιον νόημα, ἀναπερόμενος ἴσως εἰς θηριοφύλακκα καὶ θηριοδαμαστήν, φέροντα λεπτὸν καὶ μαλακὸν χιτῶνα.

Πλὴν τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τρίτου τῶν στίχων τούτων παρατίθησι καὶ ἑτέρους πέντε ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Παῖσιος ὁ μικρός, ἐν Γνώμασι ἠθικαῖς καὶ πολιτικαῖς, ἐκδοθείσας ἐν Ἑνετίᾳ τῷ 1778 (σ. 53.)

Φθίγγετο δὴ βᾶτραχος ὑψόθι κλώψα. ¹⁾
Ζεὸς ὑψιβρεμέτη; κτύπε μὲν χθῶν, ἔγρατο δὲ φλόξ.
Ζευχθεῖς πτεροῖς ἐκλαγξε βομβῶδη ψόρον.
Στρομνὴν βδελυχθεῖς λακτύφῳ ξύλων ψόφφ. ²⁾
Τζέτζης ἄγρυπνος; μίξ κλάδων ψύχθη φόβη.

Ὡς ἐκ τοῦ τελευταίου στίχου δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν, ποιητῆς τούτου ἐστὶν ὁ κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα ζήσας Ἰωάννης ὁ Τζέτζης· εἰς τοῦτον δ' ἀποδίδεται καὶ ἕτερος τῶν ἀνωτέρων στίχων ἐν χειρογράφῳ κώδικι τῆς παρισινῆς βιβλιοθήκης. Διερρηδὴν δὲ πάντας τοὺς στίχους τούτους λέγει ἔργα τοῦ Τζέτζου ὁ μνημονευθεὶς Παῖσιος, ὅστις καὶ ἀποθαυμάζει ἠλιθίως τὸν ποιήσαντα.

Οὐδένας γὰρ τῶν ποιητῶν γράει ποτὲ του ἔτζι,
νὰ ὁμοιάξῃ μὲ αὐτὸν, τὸν Ἰωάννην Τζέτζην!

Βέβαιον δὲ φαίνεται, ὅτι οἱ τέσσαρες ἐκ τῶν παρατεθειμένων στίχων, κακοὶ παραζύτονοι ἱαμβοὶ ὄντες, ἐποιήθησαν ἐν τοῖς μεταγενεστέροις βυζαντινοῖς χρόνοις.

Οἱ τοιοῦτοι στίχοι ἐχρησίμευσαν πιθανῶς τοῖς

¹⁾ Παρὰ Παῖσιον: ὑψόθη.

²⁾ Παρὰ Παῖσιον: στρομνὴν. ξάκτυπε ξύλω.

διδασκομένοις τὰ πρῶτα γράμματα, ὡς ὑποδείγματα γραφῆς τῶν στοιχείων τοῦ ἀλφαβήτου. Τοῦτο συνάγεται ἐκ τῆς κρατούσης μεθόδου τῆς διδασκαλίας τῆς γραφῆς ἐν τοῖς σχολείοις τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας, ὅτε προστίθεντο ὡς ὑποδείγματα γραφῆς, ἐπιτηδεύματα καλούμενα, στίχοι οὔτε μέτρον, οὔτε νόημα ἔχοντες, περιλαμβάνοντες δ' ἐν τισὶ σπανιωτάταις λέξεσιν ὅλον τὸ ἀλφαβήτον, ὡς οἱ ἐξῆς.

Μάρπτε, σπρίγξ, κλώψ, ζουχτηδόν.
Κναξβί, χθούπητς, φλεγμώ, δρόψ.
Βέδου, ζάμψ, χθών, πλῆκτρον, σπρίγξ.

Ὅμοιοι λατινικοὶ στίχοι καὶ εἰς γαλλικοὺς περιέχονται ἐν τοῖς Bigarrures et Touches du seigneur Des Accords τοῦ Ét. Tabourot.

Εἰς τὴν ἀριθμητικὴν δυνάμιν καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ποσὸν τῶν ἐν ἑκάστῳ στίχῳ γραμμάτων βασιζόμενα τὰ **ισόψηφα** στιχουργικὰ παίγνια. Δύο τοιαῦτα ἐπιγράμματα περιέχονται ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ, ὧν ποιητὴς ἀναγράφεται Λεωνίδας ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ἐπιγραμματοποιὸς ζήσας κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα μετὰ Χριστόν. Ἐκατέρου τούτων τὸ πρῶτον δίστιχον εἶναι ἰσοδύναμον τῷ δευτέρῳ, ὑπολογιζομένων τῶν γραμμάτων ὡς ἀριθμητικῶν σημείων, κατὰ τὸ ἑλληνικὸν τῆς ἀριθμῆσεως σύστημα. Παρατιθέμεθα ἐνταῦθα τὸ ἐν ὧς παράδειγμα.

Τὴνδε Λεωνίδου θαλ-ρὴν πάλι δέρεο Μούσαν
δίστιχον, εὐθέτου παίγνιον εὐπέτης.
ἔσται δ' ἐν Κρονίοις Μάρκῳ περικλάλλε, ἄθυμα
τοῦτο, καὶ ἐν δειπνοῖς, καὶ περὶ μουσουλούς.

Σφόδρα ἐτίμων τὰ ἰσόψηφα οἱ βυζάντιοι, ἐξ ἑβραϊκῆς ἐπηρείας ἀποδιδόντες δεισιδαιμόνως δυνάμιν μυστηριώδη εἰς τὴν ἀριθμητικὴν τῶν λέξεων ἀξίαν. Ἐν μέρος τῆς Καθβάλας, τῆς ἀποκρύφου βίβλου τῶν Ἑβραίων, ἡ *Γεματρία* (ἐκ τοῦ γεωμετρίας) πραγματεύεται περὶ τῆς ἀριθμητικῆς ἐρμηνείας τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Λέξις τις ἀντικαθίσταται δι' ἰσοψήφου, καὶ οὕτω κατανοοῦσιν οἱ καθβαλισταὶ τὴν μυστικὴν καὶ ἀληθινὴν ἔνοιαν τοῦ χωρίου τῆς γραφῆς. Ἡ λέξις Μεσσίας λόγου χάριν καὶ ἡ τὸν ὄφιν σημαίνουσα ἑβραϊκὴ εἰσὶν ἰσοψήφου, διότι ἡ ἀριθμητικὴ ἀξία ἑκατέρας εἶναι 538. Ὅθεν οὐδεμία ὑπολείπεται ἀμφιβολία τοῖς καθβαλισταῖς περὶ τῆς στενῆς σχέσεως τῆς διὰ τοῦ ἀπατήσαντος τὴν Εὐάνθους πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς διὰ τοῦ Μεσσίαυ λυτρώσεως αὐτοῦ. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην ἐπειράθησαν οἱ Ἕλληνας ἐρμηνευταὶ τῆς Ἀποκαλύψεως νὰ εὕρουν τὸ θηρίον αὐτῆς προβάλλοντες ὀνόματα ἰσοψήφα τῷ ἀριθμῷ 666, ἐν τούτῳ ἔφερε. Αἱ πλεῖστα δὲ προφητεῖαι τῶν βυζαντινῶν ἀφετηρίαν ἔχουσι τὰ ἰσόψηφα. Ἄϊστον, ἡ λέγει ἀνώνυμος βυζαντινός, ὅτι τὸ Μωϋσῆος ὄνομα ἡ ψηφίζομενον συνάγει ἀριθμὸν *αχμή* (1648) καὶ εὐρέθη ὁ μωσαϊκὸς νόμος κρατήσας τσαῦτα ἔτη. Τὸ δὲ Χριστὸς ὄνομα πάλιν ψηφίζομενον

» συνάγει ἀριθμὸν *αυπ'* (1480) καὶ λέγουσιν οἱ ἡ ταῦτα ἐρμηνεύσαντες, ὅτι τσαῦτα ἔτη μέλλει » κρατῆσαι καὶ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, ἀριθμύμενα ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἐνανθρωπήσεως » αὐτοῦ. » Ἀλλὰ καὶ τὴν ἀλήθειαν γνωμικῶν ἐτεκαίροντο ἐνίοτε ἐκ τῆς ἰσοψηφίας. « Βέβαιος φίλος (αφ') ἄρτι οὐδεὶς (αφ') » Οὐδεὶς εἶναι τὴν σήμερον βέβαιος φίλος, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι αἱ δύο πρῶται λέξεις τοῦ γνωμικοῦ ἰσοψηφοῦσαι ταῖς ἐπομέναις. Τοῦ ἰμνωδοῦ Κοσμᾶ τὸ χάρισμα ἐμαρτύρουν αἱ ψῆφοι τοῦ ὀνόματός του, διότι τὸ Κοσμᾶς (κ=20. ο=70. σ=200. μ=40. α=1. σ=200=531) εἶναι ἰσοψήφον τῷ λύρα (λ=30, υ=300, ρ=100. α=1=531). Ἐντεῦθεν καὶ τὸ ἐπίγραμμα.

Κοσμᾶς ἀκούω καὶ λύρα ψηφίζομαι.

Τὰ βυζαντινὰ αἰνίγματα συνηθέστατα ὑποδεικνύουσι τὴν λύσιν διὰ τῶν ἰσοψηφῶν. Τὸ δὲ μέγιστον τῶν εἰς τὸν βασιλέα Μανουὴλ τὸν Κομνηνὸν ἐγκωμίων τοῦ ἄλλως ἤκιστα φειδωλοῦ ἐγκωμίων καὶ θυμικῶν Πτωχοπροδρόμου, εἶναι τὸ ἐπόμενον.

Ἐμμανουὴλ παμβασιλεῦ παρὰ σαρανταπέντε
καὶ γὰρ ἡ κλήσις ἄωθεν ἐδόθη φερωνύμως.

Διότι εἰς ταῦτα ὑποκρύπτεται πιθανῶς παίγνιον τῆς ἰσοψηφίας. Ἄλλ' εἰ καὶ δὲν ἤξιώθη τῆς παμβασιλείας ὁ Μανουὴλ ὁ Κομνηνός, ἡ πίστις εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐκ τοῦ ἰσοψήφου προφητείας ταύτης διετηρήθη ἐπὶ μακρόν. Ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιστεύετο, ὅτι Μωάμεθ ὁ πορθητὴς ἀσπαζόμενος τὸν χριστιανισμόν, καὶ Μανουὴλ διὰ τοῦ βαπτίσματος μετονομαζόμενος, ἐμελλε νὰ ἄρξῃ τοῦ κόσμου. Καὶ ἐν ᾧ ὁ Πάπας Πίος ὁ Ζ' ἐξέδιδε βούλαν περὶ ἐπιστροφῆς τοῦ Σουλτάνου εἰς τὸν χριστιανισμόν καὶ κατὰ τῆς μωαμεθανικῆς πίστεως, Γεώργιος ὁ Τραπεζούντιος ἔγραφε «περὶ τῆς αἰδίου τοῦ αυτοκράτορος δόξης καὶ τῆς κοσμοκρατορίας αὐτοῦ» προτροπὰς πρὸς τὸν Μωάμεθ, ὅπως ἐκχριστιανιζόμενος μονοκράτωρ γένηται, τῷ δὲ 1469 συνέταττε βιβλίον «περὶ τῆς θεότητος «Μανουὴλ τοῦ μετὰ μικρὸν πάσης οἰκουμένης «βασιλείως» ἀρχόμενον οὕτω. «Περὶ στρατηγῶν «τῶν στρατηγῶν ἀπάντων καὶ βασιλείως τῶν βασιλείων καὶ δικαιοσύνης πάντων τῶν γενομένων «ἡδὴ αὐτοκρατόρων, τοῦ ὀνομασθησομένου Μα- «νουὴλ καὶ νῦν μὲν τῶν Τούρκων ἄρχοντος, μετὰ «μικρὸν δὲ πάσης τῆς οἰκουμένης πολλὰ ἐγρά- «ψαμεν λατινιστὶ μετὰ τὸ ἀλωθῆναι τὴν Κων- «σταντινου.»⁴

⁴ Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 537 ἑλληνικοῦ χειρογράφου τῆς ἐν Μονάχῳ βιβλιοθήκης. φ. 108^β. Ἡ περὶ τῆς αἰδίου δόξης συγγραφὴ ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἐν τῷ αὐτῷ χειρογράφῳ ἐισαγωγῆς εἰς τὴν Πτολεμαίου σύνταξιν τοῦ αὐτοῦ Γεωργίου τοῦ Τραπεζούντιου.

Ἐτερον εἶδος παιγνιώδους στιχουργίας ἐστὶ τὸ **κατ' ἀντιστοιχείαν**, ὅπερ συνίσταται εἰς τὴν ἀντιθέσιν τῶν ῥημάτων πολλῶν προτάσεων ἐν τῷ πρῶτῳ στίχῳ καὶ τῶν ὑποκειμένων ἢ ἀντικειμένων ἐν τῷ δευτέρῳ, ἢ ἐρωτήσεων ἐν τῷ πρῶτῳ καὶ ἀποκρίσεων ἐν τῷ δευτέρῳ. Παλαιὸν καὶ κάλλιστον τοῦ εἶδους τούτου παράδειγμα πρόκειται τὸ ἐπόμενον ἀναθηματικὸν εἰς Πυθιοκίην ἐπίγραμμα τοῦ Σιμωνίδου.

Εἰπὸν τίς, τίνας ἔσαι, τίνας πατρίδος, τί δ' ἐνίκης;
Κασμύλος, Εὐαγόρου, Πύθια, Πύξ, Ῥόδιος.

Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ἀνάγεται καὶ ἡ στιχομυθία ἐν δημῳδαί παραδόσει, γνωστοτάτη καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. «Τὸν παλαιὸν καιρὸν, ἦταν πολλοὶ σοφοὶ καὶ μεγάλοι ἄνθρωποι εἰς τὴν πατρίδα μας, καὶ ὅλα τὰ βασίλεια τοῦ τὸ ἄκουαν αὐτὸ ἐξήλευαν καὶ ἔλεγαν πῶς νὰ κάμουν νὰ τοὺς στάσουν τοὺς Ἕλληνας ἔς τὴ γνῶσιν καὶ ἔς τὰ γράμματα. Μία φορὰ λοιπὸν ἀποφασίσανε καὶ ἐμαζεύθησαν ὅλοι οἱ σοφοὶ τοῦ ἦσαν εἰς τοὺς ἄλλους τόπους καὶ ἐξεκίνησαν νὰ ἔλθουν ἐδῶ, διὰ νὰ ἰδοῦν ἂν θὰ ἔμπορέσουν νὰ τοὺς βάλουν κάτω τοὺς δικούς μας. Τὸ ἔμαθαν ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι αὐτό, καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τοὺς Ἀθηναίους ἐντύναται ἄν βοσκός, παίρνει τὸ ραβδί του καὶ ἕνα κοπάδι προβάτα, καὶ καταβαίνει ἔς τὸν Πειραιᾶ, καὶ τὰ βοσκει. Ὅταν ἔφθασαν οἱ σοφοὶ ἀπὸ τὰ ξένα, ὁ πρῶτος τοῦ ἀπάντησαν ἅμα βγήκαν ἐξω εἰς τὸν Πειραιᾶ ἦταν ἐκεῖνος ὁ βοσκός. Τοὺς ἤλθε λοιπὸν τότε ἔς τὸ νοῦ νὰ δοκιμάσουν, γὰρ νὰ ἰδοῦν τί πράγμα εἶνε καὶ οἱ παρακατινοὶ ἄνθρωποι ἔς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἔτσι νὰ κρίνουν ἂν ἔμπορὸν νὰ τὰ βγάλουν πέρα με τοὺς μεγάλους. Ἦνε λοιπὸν ἔς τὸ βοσκὸν, τὸν χαιρετᾶνε καὶ τὸν ἐρωτοῦν μονομίας γὰρ τὸ ὄνομά του καὶ τὰ προβάτα του ἔτσι σύντομα σύντομα, γὰρ νὰ ἰδοῦν ἂν θὰ τοὺς καταλάβῃ καὶ πῶς θὰποκριθῇ:

— Ἀπὸ ποῦ, κί ὡς ποῦ, πῶς, πότα;
— Ἀπ' Ἀθήνα ἔς τὰ λειβάδισ, Θέλωροι καὶ πεντακόσα.

τοὺς ἀποκριθῆκε ἀμέσως ὁ βοσκός. Ἐκεῖνοι τὰ χασαν τότε καὶ λένε ἀναμεταξύ τους. — Μωρέ, ποῦ πάμε, καὶ με τοιοῦς γυρεύουμε νὰ τὰ βάλουμε! Ἐνας παληβοσκός, καὶ μᾶς ἔδωκε τέτοια ἀπάντησι, ἄμμη οἱ σοφοὶ τί θὰ εἶναι! Πίστετε νὰ φύγωμε!» Καὶ ἔτσι ἐγύρισαν πίσω ἔς τὸν τόπον τοὺς καταντροπιασμένοι.»

Παραπλήσιον εἶναι καὶ τὸ ἐπόμενον λατινικὸν ἐπίγραμμα, ἐν ᾧ καταλέγονται τὰ ἔπη τοῦ Βιργιλίου.

Pastor, arator, eques, pavi, colui, superavi,
Capras, rus, hostes, fronde, ligone, manu.

καὶ τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον εἰς τὸν γάλλον ποιητὴν

Marot.
Quercy, la cour, le Piémont, l'univers,
me fit, me tint, m' enterra, me connu et κτλ.

Στενωτάτα συνδέεται ὁ ἡγούμενος στίχος μετὰ τοῦ ἐπομένου καὶ ἐν τοῖς **κλιμακωτοῖς** ποιήμασιν, ἐν οἷς ἡ τελευταία τοῦ στίχου λέξις ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῷ ἐπομένῳ. Τοιοῦτο ποίημα εἶναι οἱ τοῦ Τζέτζου αἶμαβοι κλιμακωτοὶ πρὸς τὸν βασιλέα κύριν Μανουὴλ ἐπιτάφιοι. »

Ἄναξ βασιλεῦ, σοῦ πεπόντος οὐ φέρω,
καὶ μὴ φέρων τὸ πάθος, αὐτὸς θακρῶν,
καὶ θακρῶν τὸ φίλτρον εἰς σὲ δεικνύω,
καὶ δεικνύων τὴν πίστιν αὐ ἐκτινύω,
ἐκτινύων τὴν πίστιν εἰς πόθον τρέφω,
τρέφων δὲ τὸν ποθοῦντα κράζων οὐ βλέπω,
καὶ μὴ βλέπων τῷ τάφῳ σου προστρέχω κτλ.

Τὴν τελευταίαν ἐπίσης τοῦ στίχου λέξιν, ἀλλ' οὐχὶ μετὰ τῆς αὐτῆς μονοτονίας, ἐπαναλαμβάνουσι καὶ οἱ **κατ' ἀντήχησιν** στίχοι, ὡς ἔκδο μέρους τῆς Ἠχῆς. Τοιοῦτο εἶναι τὸ ἀκόλουθον ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ ἐπίγραμμα τοῦ Γαυράδα, ποιητοῦ ἀγνωστοῦ ἄλλοθεν.

Ἄχῳ φίλα, μοι συγκαταίνεσόν τι. — Τί;
Ἐρῶ κορίσκας ἃ δὲ μ' οὐ φιλεῖ — Φιλεῖ.
Πρᾶξαι δ' ὁ καιρὸς κερὸν οὐ φέρε. — Φέρε.
Τὸ τοῖνον αὐτῆς λέξιν ὡς ἐρῶ. — Ἐρῶ.
Καὶ πίστιν ἀπ' ἐρῆς κερμάτων τὸ δός. — Τὸ δός.
Ἄχῳ, τί λοιπὸν, ἢ πόθου τυ γείν; — Τυ γείν.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἦσαν πιθανῶς συνήθη τὰ τοιαῦτα στιχουργικὰ παίγνια, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ Μαρτιάλη (II, 86), ὅστις ἐν τοῖς δυσκόλοις παιγνίοις, ἅπερ κρίνει ἀνάξια καλῶν ποιητῶν, καταλέγει καὶ τὰ ποιήματα ἐκεῖνα, ἐν οἷς «*graeca nusquam recantet Echo.*»

Ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις οἱ τοιαῦτα παίγνια συνθέντες προσφυῶς ἀποδίδουσι τὴν ἀντήχησιν διὰ πλουσίας ὁμοιοκαταληξίας. Οὕτως ἐν τῷ ποιήματι «Ἠχῶ καὶ Νάρκισσος» τοῦ κ. Ἀγγέλου Βλάχου.

Ἢ Ἠχῶ ἦτο νόμφη ἐρασμία,
μία
τῶν Ὀρείδων μετὰ τὴν αὐτολήν
στολήν. κτλ.

Καὶ ἐν τῇ «Θήρῳ τοῦ Βυργράβου» ποιήματι τοῦ Βικτωρος Οὐγγῶ, ἀποτελουμένου ἐκ διακοσίων κατ' ἀντήχησιν στίχων.

Daigne protéger notre chasse,
chasse
de monseigneur saint Godefroi
roi.
Si tu fais ce que je désire,
sire,
nous t'édifions un tombeau,
beau. κτλ.

(Ἐπεται τὸ τέλος)

N. Γ. Π.

ΟΙ ΜΥΡΜΗΚΕΣ

Υπάρχουν εκτοστύες ειδών μυρμηκίων εις διάφορα μέρη τῆς γῆς. Ζῶσι κατὰ κοινότητα ἢ οἰκογενείας, ἀριθμούσας ἐνίοτε χιλιάδας ἐξ αὐτῶν. Δικιροῦνται δὲ εἰς τρεῖς τάξεις. θήλειαι, ἄρρενες καὶ ἐργάται, ἐξ ὧν οἱ θήλειαι εἶνε οἱ μεγαλύτεροι, οἱ δὲ ἐργάται οἱ μικρότεροι. Οἱ θήλειαι καὶ οἱ ἄρρενες ἔχουσι πτερὰ, οἱ ἐργάται εἶνε ἄπτεροι.

Οἱ ἄρρενες δὲν ἐργάζονται, ἀπὸ δὲ συζευχθῶσι μετὰ τῶν θηλέων φεύγουσι καὶ δὲν ἐπιστρέφουσιν· εἶνε καταδικασμένοι εἰς ταχὺν θάνατον, διότι, μὴ ἔχοντες κέντρον, δὲν δύνανται νὰ ἀμυνθῶσι, μὴ ἔχοντες δὲ τὰ ὄργανα τῆς μαθήσεως, δὲν δύνανται ἀπ' ἐκυτῶν νὰ προμηθεύωσι τὴν τροφήν των. Αἱ θήλειαι γεννῶσι μικρὰ ὠά, τόσον μικρὰ ὥστε μόλις δύνανται τις νὰ τὰ διακρίνη διὰ τοῦ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ. Τὰ καταθέτουσι δὲ ἐντὸς τῆς φωλεᾶς ὅπου τύχη· οἱ ἐργάται τὰ περισυνάγουσι, τὰ φροντίζουσι, τὰ ἐκθέτουσι εἰς τὸν ἥλιον τὴν πρωΐαν, τὴν δὲ νύκτα ἐντὸς τῆς φωλεᾶς εἰς μέρος ξηρὸν καὶ ἀσφαλές, μέχρις οὐ ἐκκολληθῶσι. Αἱ ἐκ τῶν ὠῶν ἐξερχόμεναι νύμφαι εἶνε μικραὶ, λευκαὶ, ἄποδες· οἱ ἐργάται περιθάλλουσιν αὐτάς, ὅπως ἐφρόντισαν περὶ τῶν ὠῶν, καὶ τὰς τρέφουσι μετὰ ὑγρῶν, τὸ ὅποιον ἐξάγουσιν ἐκ τοῦ στομάχου των. Ὄταν ἡ νύμφη αὐξηθῆ, ὑψαίνει περὶ ἑαυτὴν βόμβυκα, ὅστις τὴν περικλύπτει. Οἱ ἐργάται φέρουσι τοὺς βόμβυκας τὴν ἡμέραν εἰς τὸν ἥλιον καὶ τὴν νύκτα ἐντὸς τῆς φωλεᾶς, καθὼς ἔφερον τὰ ὠά καὶ τὰς νύμφας, μέχρις οὐ ἔλθῃ ἡ ὥρα νὰ σχίσωσι τοὺς βόμβυκας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξέρχονται τέλειοι μύρμηκες.

Ἐκτὸς τῆς περὶ τῶν ὠῶν, τῶν νυμφῶν καὶ τῶν βόμβυκων φροντίδος οἱ ἐργάται οὗτοι μύρμηκες συνάγουσι τὴν τροφήν τῆς ὅλης κοινότητος, κατασκευάζουσι καὶ ἐπισκευάζουσι τὰς κατοικίας καὶ τὰς ὁδοὺς. Τινὲς τῶν κατοικιῶν τούτων εἶνε ἀληθῶς θυμμάσιαι. Οἱ πλείστοι τῶν μυρμηκίων κτίζουσι τὰς φωλεὰς των ἐντὸς τῆς γῆς, σχηματίζουσι δὲ ἄνωθι αὐτῶν εἶδος κώνου ἢ λοφίσκου. Αἱ φωλεαὶ αὗται εἶνε πολυώροποι καὶ περιέχουσι πολλὰ μικρὰ δωμάτια συγκοινωνούντα διὰ στοῶν. Εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἀμερικὴν ὑπάρχουσι φωλεαὶ μυρμηκίων ἔχουσαι ὕψος διπλάσιον ἢ τριπλάσιον τοῦ ἀνθρωπίνου ἀναστήματός. Εἰδὸς τι μυρμηκίων σκάπτουσι μακρὰς στοᾶς ἐντὸς τῆς ἀργίλλου, κτίζουσι στύλους πρὸς ὑποστήριξιν τῆς στέγης καὶ στεγάζουσι αὐτάς μετὰ χόρτα καὶ κλαδιά. Ἄλλοι κατασκευάζουσι τὰς φωλεὰς των ἐντὸς δένδρων, διατρύπωντες τὸ ξύλον καὶ ἀφίνοντες μετὰ τῶν θαλαμίσκων των διαχωρίσματα λεπτὰ ὡς χάρτην. Ἐν Ἀυστραλίᾳ ὑπάρχουσι μύρμηκες, οἵτινες οἰκοδομοῦσι τὰς κατοικίας των διὰ φύλλων, τὰ ὅποια πολλοὶ

αὐτοῦ μεταφέρουσιν ἐκ μακρῶν ἀποστάσεων, καὶ τὰ προσαρμολοῦσι διὰ τινος εἶδους ἰξοῦ.

Οἱ μύρμηκες εἶνε ἐργατικώτατοι, ἔχουσι δὲ δύναμιν μεγίστην ἀναλόγως τῆς μικρότητός των. Ὁ ἄνθρωπος δὲν δύνανται νὰ σύρη ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδάφους ἢ βράχων τὸ βαρὺ πτώμα ἵππου εἰς διάστημα πολλῶν σταδίων, ἀλλ' ὁ μικρὸς μύρμηξ ὁ σύρων ἀκρίδα ἢ κύνθηρον ἐκτελεῖ ἔργον ἐπιπυνώτερον. Ὁ μύρμηξ ἀνασηκῶναι καὶ φέρεται ἀκόπως σώματα δεκάκις ἢ δωδεκάκις βαρύτερα τοῦ σώματός του. Ἐργάζεται δὲ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ ἐν ἀνάγκῃ καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτός ἐν καιρῷ θέρους, οἰκοδομῶν, περιθάλλων τὰ νεογνὰ ἢ ἀποταμιεύων τροφήν. Οἱ μύρμηκες τρέφονται δικροροτρόπως· τινὲς προτιμῶσι φυτικὰς οὐσίας, ἄλλοι ζωϊκὰς. Ὑπάρχουσι δὲ μύρμηκες συντηροῦντες ἄλλα ἐντομα χάριν τῆς τροφῆς, τὴν ὁποίαν ταῦτα παράγουσι, ὅπως ἡμεῖς ἔχομεν τὰς ἀγελάδας διὰ τὸ γάλα των. Αἱ ἀγελάδες αὐτῶν εἶνε εἶδος φθειρῶν, αἵτινες εὐρίσκονται ἐπὶ τῶν φύλλων. Τὰ μικρὰ ταῦτα ἐντομα ἐκκρίνουσι ὑγρὸν τι γλυκὺ ὡς μέλι, τὸ ὅποιον οἱ μύρμηκες ἀγαπῶσι. Συχνάκις δύνανται τις νὰ ἴδῃ κοινὸν ξηρὸν μύρμηκα ἀναρριχώμενον εἰς τοὺς κλώνας τῶν θάμνων πρὸς ἀναζήτησιν τῆς φυτοφθώρας ταύτης· ἅμα ἀνεύρη αὐτὴν, τὴν κτυπῶ ἐλαφρῶς διὰ τῶν κεραιῶν αὐτοῦ, ἢ δὲ φυτόφθορον τότε ἐκκρίνει σταλαγμὸν μέλιτος, τὸν ὅποιον ὁ μύρμηξ ροφᾷ· τοὺς φθειρὰς τούτους οἱ μύρμηκες ἄλλοτε μεταφέρουσιν εἰς τὰς φωλεὰς των, ὅπου τοὺς ἐγκλείουσι καὶ τοὺς τρέφουσι. Μεταφέρουσιν ἐπίσης καὶ συντηροῦσι τὰς νύμφας, εἶδος τι κύνθηρου ἐκ τῶν μακρῶν τριχῶν τῶν ὁποίων ἐκμυζῶσι χυμὸν, ὁ ὁποῖος, ὡς φαίνεται, τοῖς ἀρέσκει πολὺ. Εἰς τὰ θερμὰ κλίματα, ὅπου οἱ μύρμηκες εἶνε μεγάλοι καὶ πολυπληθεῖς, φρονέουσι καὶ τρώγουσι ἐντομα, πτηνὰ καὶ μικρὰ ζῶα, ἐνίοτε δὲ διώκουσι καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῶν πόλεων. Εἰς τινὰ μέρη τῆς Ἀμερικῆς ὑπάρχει μικρὸς τις στιλπνὸς ἐρυθρόχρους μύρμηξ, τοῦ ὁποίου τὸ κίνημα λέγεται ὅτι εἶνε ὡς βελόνης· πεπυρακτωμένης. Οἱ μύρμηκες οὗτοι σκάπτουσι στοᾶς ὑπογείους, πληροῦσι τὰς οἰκίας καὶ κατατρώγουσι τὰς ζωοτροφίας καὶ τὰ ἐνδύματα. Οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν, ὅπου οἱ μύρμηκες οὗτοι ὑπάρχουσι, χρίουσι τοὺς πόδας των τραπεζῶν καὶ τῶν κρησμάτων αὐτῶν διὰ δυσώδους ὕλης, ὅπως τοὺς ἐμποδίζωσιν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναρριχῶνται ἐπ' αὐτῶν, καὶ θέτουσι τὰς ζωοτροφίας των ἐντὸς κνήστρων κρεμασμένων ἀπὸ τῆς ὀροφῆς διὰ σχοινίων ἠλειμμένων ἐπίσης προσφυλάττουσι δὲ καὶ τὰ ἐνδύματά των, διότι οἱ μύρμηκες τρώγουσι ἀκόμη καὶ τὰ λινὰ, χάριν τοῦ ἐν αὐτοῖς ἀμύλου. Ἐνίοτε οἱ μύρμηκες οὗτοι ἀποθάνουσι τόσον ἀνυπόφοροι, ὥστε ἐνεκεν αὐτῶν ἐρημούνται χωρὶς ὀλόκληρα.

Εἰς τινὰ θερμὰ κλίματα ὑπάρχει εἶδος μεγά-

λων μυρμηκίων σαρκοφάγων. Οὗτοι ἐξέρχονται εἰς θήραν ἀνὰ στρατιάς, τὰ δὲ ἄλλα ζῶα φεύγουσιν ἐντρομα ἐνώπιον αὐτῶν. Τὰ πυκνὰ αὐτῶν στήθη προχωροῦντα ἀναζητοῦσιν ὑπὸ τὰ φύλλα καὶ ὑπὸ σπηλοῦτα τεμάχια ξύλων, ἀκρίδας, ἀράχνας, γρύλλους, κάμπας, σκώληκας καὶ ἄλλα ἐντομα καὶ καθαρίζουσι τὴν γῆν ἀπὸ πάσης ζωϊκῆς οὐσίας ζώσης ἢ θνησιμαίας. Ὄταν εὐρωσι φωλεὰς σφηκῶν ἐπὶ χαμηλῶν θάμνων ἀναρριχῶνται καὶ κατατρώγουσι ἐξωθεν τὴν φωλεάν ὅπως ἀνεύρωσιν ἐντὸς αὐτῆς τὰς νύμφας, οὐδ' αμῶς πτοοῦμενοι ἐκ τῶν περιπτωμένων ὠργισμένων σφηκῶν. Ἀπὸ συνάξωσι τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, ἐπιστρέφουσι πανστρατιᾷ φέροντες ἕκαστος μέρος τῆς λείας πρὸς χεῖρας τῆς κοινότητος. Εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἀμερικὴν οἱ μύρμηκες οὗτοι εἶνε χρησιμώτατοι, καθ' ὅσον καταστρέφουσι τὰ ἐντομα, οἱ δὲ κάτοικοι εὐχαρίστως τοὺς βλέπουσιν εἰσβάλλοντας εἰς τὰς οἰκίας των, αἵτινες ἐν καιρῷ θέρους εἶνε πλήρεις ἐντόμων ὄχλησιν. Ὄταν ἴδωσι τὸν στρατὸν τῶν μυρμηκίων προχωροῦντα, φεύγουσιν ἀπὸ τῶν οἰκιῶν των, οἱ δὲ μύρμηκες εἰσερχόμενοι ἐρευνοῦσιν πανταχοῦ εἰς γωνίας καὶ ρωγμὰς, ἀνασύρουσιν ἐξ αὐτῶν πᾶν ζῶον καὶ τὸ φρονέουσιν. Ἀπὸ περιέλθωσιν οὕτω τὴν ὅλην οἰκίαν ἀναχωροῦσιν σύροντες μετ' ἑαυτῶν τὰ φρονεθέντα ἐντομα καὶ σάυρας ἀκόμη καὶ ὅ,τι ἄλλο δύνανται νὰ φέρωσι.

Εἶδη τινὰ μυρμηκίων μάχονται πρὸς ἄλλα εἶδη, καὶ αἰχμαλωτίζουσι τὰ νεογνὰ τῶν ἐχθρῶν, ὅπως ἀποκαταστήσωσιν αὐτὰ δούλους. Οἱ πολεμικοὶ οὗτοι μύρμηκες, οἵτινες ἔχουσι χρῶμα ἐρυθρὸν, εἶνε ἐντομα ὀκνηρὰ, εὐήθη καὶ ἀνίκανα νὰ μεριμνήσωσι περὶ ἑαυτῶν, θὰ ἀπέθνησκον δὲ τῆς πείνης, ἂν δὲν εἶχον δούλους πρὸς θεραπείαν των ἔχουσι ὅμως τὰ μέλη των ἰσχυρὰ καὶ καλὰ πρὸς πόλεμον. Οἱ ἀντίπαλοι των μύρμηκες εἶνε μικροὶ, μέλανες καὶ ἐργατικοί, ζῶντες ἐντὸς καλῶς κατασκευασμένων κατοικιῶν. Ὄταν μύρμηκες τινὲς ἐκ τῶν ἐρυθρῶν ἀνακαλύψωσι μίαν τῶν φωλεῶν τούτων, ἐπιστρέφουσιν οἰκαδὲ ὅπως πληρορορήσωσι τοὺς ὁμοφύλους των, καὶ τότε στρατεύμα ἐρυθρῶν μυρμηκίων ἐκστρατεύει πρὸς ἄλωσιν τοῦ ἐχθρικοῦ φρουρίου. Οἱ σκοποὶ τῶν μελανῶν μυρμηκίων ἅμα ἴδωσι μακρόθεν τὸν ἐχθρὸν ὁρμῶσιν ἐντὸς τοῦ φρουρίου ὅπως δώσωσι τὴν εἶδησιν, καὶ ἐξέρχεται πλῆθος μαύρων μυρμηκίων, οἵτινες πολεμοῦσι τοὺς ἐπιδρομείς γενναίως μὲν ἀλλ' εἰς μάτην. Οἱ ἐρυθροὶ εἶνε καλῆτεροι πολεμισταί, νικῶσι τοὺς μέλανας καὶ εἰσβάλλουσιν ἐντὸς τοῦ φρουρίου. Οἱ μέλανες φεύγουσι καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, μετ' ὀλίγον δ' οἱ ἐρυθροὶ ἐξέρχονται φέροντες ἕκαστος ἀνὰ ἐν ὧν ἡ νεογνὸν τοῦ ἠττηθέντος ἐχθροῦ. Τοὺς αἰχμαλώτους τούτους ἀνατρέφουσι καὶ περιθάλλουσι προορίζοντες αὐτοὺς εἰς δουλείαν. Οὐδέποτε αἰχμα-

λωτίζουσι τέλειους μύρμηκας, φοβούμενοι ἴσως μὴ οὗτοι δραπετεύσωσιν. Ὄταν δὲ οἱ μικροὶ αἰχμαλώτοι αὐξηθῶσιν, ἐκτελοῦσιν ὅλας τὰς ὑπηρεσίας τῆς κοινότητος, περιποιούμενοι κατὰ πάντα τοὺς κυρίους των· λείγουσι, καθαρίζουσι, τρέφουσιν αὐτοὺς καὶ τοὺς φέρουσιν ἐπὶ τῶν ὤμων. Οἱ κύριοι των, οἵτινες οὐδὲν γνωρίζουσιν ἐκτὸς τοῦ νὰ μάχωνται, ἐπὶ τοσοῦτον συνεθίζουσιν εἰς τὸ νὰ ὑπηρετῶνται, ὥστε ἐν ἐλλείψει τῶν δούλων θὰ ἀπέθνησκον ἐξ ἀβελτηρίας ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλοῦτος.

Οἱ μύρμηκες ἔχουσι πολλοὺς ἐχθροὺς· μέγαν ἀριθμὸν αὐτῶν τρώγουσι τὰ πτηνὰ καὶ τινὰ ζῶα, μικρὰ δὲ τις μύια ἐναποθέτει ἐπ' αὐτῶν τὰ ὠά της· ὅταν δὲ ταῦτα ἐκκολληθῶσιν, αἱ νύμφαι εἰσέρχονται εἰς τὰ δώματα τῶν μυρμηκίων καὶ ζῶσιν ἐκεῖ. Ὑπάρχει πρὸς τούτους μικρὸς τις μύρμηξ, ὅστις κατασκευάζει στοᾶς καὶ θαλάμους εἰς τοὺς τοίχους τῶν φωλεῶν εἶδος τινὸς μεγαλύτερων μυρμηκίων. Οἱ μικροὶ οὗτοι μύρμηκες εἶνε φοβεροὶ ἐχθροὶ τῶν μεγάλων· συχνάκις εἰσορμῶσιν ἐντὸς τῶν κοιτῶνων αὐτῶν καὶ ἀρπάζουσι τὰ νεογνὰ των ὅπως τὰ φάγωσιν. Οἱ μεγάλοι μύρμηκες δὲν δύνανται νὰ καταπολεμήσωσι τοὺς νάνους τούτους, διότι τὰ σώματά των δὲν χωροῦσιν εἰς ὅπως ὅπου ἐκεῖνοι κρύπτονται.

Οἱ λευκοὶ μύρμηκες ὁμοιάζουσι κατὰ τὰς ἔξεις πρὸς τοὺς κοινούς, διαφέρουσιν ὅμως αὐτῶν κατὰ πολλά. Ζῶσι πρὸ πάντων εἰς θερμὰ κλίματα καὶ προξενοῦσι πολλὴν βλάβην καθ' ὅσον καταβιβρώσκουσι πᾶν τὸ προστυχόν. Ἐνίοτε κατατρώγουσι τὰς δοκοὺς τῶν οἰκιῶν ἀφίνοντες μόνον ἀνεπαφὸν τὸ ἐξωθεν αὐτῶν. Εἰς τὴν Ἀφρικὴν οἱ λευκοὶ οὗτοι μύρμηκες ζῶσι κατὰ μεγάλους συνοικισμούς· τινὲς ἐξ αὐτῶν σκάπτουσι ἐντὸς ξύλων, ἄλλοι ἐξορύττουσιν ὑπογείους κατοικίας καὶ ἄλλοι οἰκοδομοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς λοφίσκους ἔχοντας δέκα ἢ δώδεκα ποδῶν ὕψος. Κτίζουσι δ' αὐτοὺς ἐκ χώματος, τὸ ὅποιον κατεργάζονται διὰ τῶν σιαγόνων των καὶ ἀποκαθιστῶσι τοσοῦτον σκληρὸν, ὥστε αἱ μυρμηκίαι αὗται δύνανται νὰ φέρωσι βάρος ἀνθρώπου. Ἐνίοτε κυνηγοὶ ἢ ἄγρια θηρία ζητοῦντα ἄγρην ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τῶν μυρμηκίων τούτων ὡς ἐπὶ σκιπίδης. Οἱ Ἀφρικανοὶ τρώγουσι τοὺς λευκοὺς μύρμηκας συνθλίβοντες αὐτοὺς καὶ κατασκευάζοντες γλύκισμα, τὸ ὅποιον εὐρίσκουσιν ἠδύτατον τρώγει δὲ αὐτοὺς καὶ ζῶντι ὀνομαζόμενον μυρμηκισφάγος, τὸ ὅποιον ἀνοίγει τὰς μυρμηκίαις καὶ διὰ τῆς μακρᾶς γλώσσης του λείχει τὰ ἐν αὐταῖς.

A*

Προτιμότερα τῆς φήμης εἶνε ἡ παρὰ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὑπόληψις, καὶ προτιμότερα τῆς δόξης εἶνε ἡ τιμὴ μόνη.

ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ ΝΙΑΤΑ

Μέσα 'ς ένα σπιτάκι, ένα φτωχόσπιτο,
Μπροστά 'ς τής Παναγίας τὸ εἰκόνημα
"Ενα καντύλι ρίχνει θαμπωμένο φῶς,
Καὶ πάει καὶ σκορπίζεται πρὸ θαμπότερο
'Σε νοτισμένους τοίχους καὶ 'ς ὀλόγυμνους.
'Σ τὸν τοίχο καρυσφύλλι στέκει κρεμαστὸ
'Ασημοκεντισμένο καὶ μακρόβλιγνο,
Καὶ κομπολόι κρεμίζεται ἐκεῖ 'ς τὸ πλάι του
Ξανθὸ, κεχριμαπαρένιο, μικροκάμωτο.
Γρηῆς πραγματευτίνης λείψανα στερνὰ
'Απούλητ' ἀπομένουν καὶ ξεχνόνται.
'Απὸ καιρὸ μὴ ἀράχην τὰ στεράνωσε,
Καὶ τῆχει ζευγαρώσει τὰ ζευγαρώτα.

'Ἦρθεν ἡ νύχτα καὶ ἤρθον τὰ μεσάνυχτα
Μετὰ στοιχειά, τὸν ὕπνο καὶ τὰ ὄνειρα.
'Σ τὸν κρῖο φέβο τρίμει κρῖο τὸ κορμί
Καὶ ἀνοίγονται τὰ μάτια 'ς τὸ μυστήριο.
Τότε 'ς τὸν τοίχο ἀπάνω οἱ δυὸ γείτονες
Ταράζονται καὶ σειοῦνται καὶ ξαφνίζονται,
Σὺ φύλλα ποῦ τὰ δένρει ξαφνικὴ πνοή
'Σ τοῦ τρυγητῆ τῆ λαύρα καὶ τῆ νέκρωσι.
Μέσα 'ς τὸ μεσονύχτι, μέσ' τῆ σιγαλῆ
'Αρχίζουν καὶ μιλοῦνε καὶ ὄνειρεύονται.

— 'Αφέντη μ' ἔλα, ἔλ', ἀφέντη, πάρε με!
Κυττάζω καὶ προσιμένω καὶ ἀπελπίζομαι
Νάρθη, νὰ ξανακλώσω μέσ' τὰ χέρια σου,
'Αρματωλὲ καὶ ἀφέντη μου περήφανε,
Τῆς κλεφτουρίλας κηκάρη, χάρε τῆς Τουρκιάς.
Μ' ἐσταύρωσαν 'ς τὸν τοίχον ἀνωρέλευτο,
'Εγέρασα, μοῦ πρέπει πλὴν ὁ θάνατος.
Βάλε φτερά 'ς τὰ πόδια, πρίφθασέ μ', ἀν ζῆς.
Καὶ ἂν πάλ' ἦσαι 'ς τὸ μνημῆ, μὴ μὲ βραβεῖς.
'Σ τὸ σάβανο διπλώσου καὶ ροδύλησε,
Καὶ ἔλα καὶ μὴ μ' ἀφίσσης νὰ πεθάνω ἐδῶ
Μέτ' τῆ σκουριά, 'ς τὴν πύρα καὶ 'ς τὴν ἐρημιά.
Δὲ θέλω σάβανό μου ἀσθετόσκου,
Δὲ θέλω γὰρ στεφάνη μ' ἀρχιεράσματα,
Καὶ μὴν ἀγνή καντύλα γὰρ λαμπάδα μου.
'Εγὼ εἶχα συντρόφους μέσ' τὰ νιάτα μου
Χιλιάδες καρυσφύλλα ὅσων καὶ ἐμένανε,
'Εγὼ καὶ μέσ' τὰ ὄρη ἐλημέρισσα,
'Εγὼ καὶ μέσ' τοὺς κάμπους ξενοχτέρεψα.
'Σ τῆ ράχι τοῦ Ὀλύμπου ἐγὼ ἀστράψα,
'Εγὼ 'ς τὸ Μισολόγγι μέσα ἐδρόντησα.
Τὰ ἔλατα μὲ ξέρουν τοῦ Μαυρόλογγου,
Μὲ τρέμανε τὰ πεύκα καὶ ἡ κιστανιζιά,
Μὲ τὰ ψηλά πλατάνια κρυφομίλαγα,
Κοιμώμωνα 'ς τὸν ἴσχιό τῆς ἀγριελιάς,
Τῆς λιγαριῆς οἱ κλώνοι μ' εὐωδίαζαν,
Καὶ τότε ἡ ροδοδάφνη ποῦ μ' ἀγάπαε
Ζηλοφρονόουσε καὶ ἔρριχνε τὰ ρόδα τῆς.
Καὶ εἶχα γειτόνους πάντα χιόνια, σταυροχίτους.

'Ἐλα, ξεκρέματέ με, τρέψε, πάρε με,
Καὶ ἂν δὲ μπρωῖ ὅσων πρῶτα μέσ' τὰ χέρια σου
Νὰ γίνω ἀστροπελέκι τῆς ἐλευθερίας,
'Αχ! γλύμισέ τ', ἀφέντη, γὰρ στερνὴ φορὰ
Τὰ πεινασμένα σπλάγγια μου καὶ ρίψε με

Νὰ πέσω νὰ πεθάνω, νὰ κομματιαστώ,
Μέσα σὲ βρόντο, λάμψη, καὶ ἄσπρο σύννεφο.
Θέλω ἂν χαθῶ νὰ σβύσω ἀπὸ τὰ χέρια σου,
Νὰ μὴ μὲ μαρξιώνη, ταῖρι ἀχαρο,
Αὐτὸ τὸ κομπολόι τερρωσιτάρικο,
Φτιασμένο γὰρ τὸν ὄρθρο τοῦ καλόγερου,
Φτιασμένο γὰρ ταῖς ἐγνοιαῖς τοῦ γραμματικοῦ,
Γιὰ τὰ στολίδια μόνο τῆς ἀρχόντισσας,
Μόνο γὰρ τὰ παιγιόδια τοῦ μικροῦ παιδιοῦ.
'Αφέντη μ', ἔλα, ἔλ', ἀφέντη, πάρε με!

— Μεγάλο καρυσφύλλι καὶ περήφανο,
Τὸ ταπεινὸ ἐμένα μὴν καταφρονᾷς!
'Εγὼ δὲν εἶχ' ἀφέντη τὸν ἀρματωλὸ,
Σὲ σιδερένιας πλάταις δὲν κρεμάστηκα,
Δὲν ἔλαμψα 'ς τὸν ἥλιο τῆς ἐλευθερίας.
'Εμὲ 'ς τῆς ἀρχαίας Μένκας τὸ ντζαμί
'Ενὸς χαντζῆ τὰ χέρια τὰ τρεμουλιαστὰ
'Τὰ πρῶτά μου τὰ νιάτα ἐκασάνισαν.
Καὶ μέσα 'ς τὸ πηγάδι τὸ θαυματουργὸ
Μέσ' τὸ νερὸ τ' ἀγγέλου τ' ὀλοισκιωτο
Τῆ φοβισμένη ψυὴ ἐκαθρέφτηκα.
'Ενας τρανὸς βεζύρης μ' εἶχαν ὕστερα
Σὲ θησαυροὺς χωμένους καὶ σὲ φονιά.
'Τὰ χέρια του ἀστράφταν καταπύρρφα
'Απὸ ρουμπίνια πάντα καὶ ἀπὸ αἵματα
Καὶ δύσκολα καθέννας θὰ ξεχώριζε
Ποιὰ ἦταν τὰ ρουμπίνια, ποια τὰ αἵματα.
Σφιχτὰ σφιχτὰ μ' ἐδάστα μέσ' τὰ δάχτυλα,
Γιατ' ἤμουν ἀγιασμένο ἀπὸ τὸ ντζαμί,
Ποῦ νὰ μὴν εἶχα σώσει τὸ βαρζέμοιρο!
Κατάρη σ' ἂν εἶχε γὰρ νὰ τυραννῆ
'Σ τὸν κόσμον ἐδῶ κάτω κάθε ὠμορριά
Καὶ κάθε καλωσύνη, χάρι καὶ χαρὰ,
Καὶ ἐμένα τὸ καυμένο μ' ἐτυράννεψε,
Καὶ ἐμένανε μ' ἐδάστα μέσ' τὰ φονιά
Καὶ ἐμέτραγα γὰρ κείνον καὶ ἐλογάριαζα
'Τῶν χριστιανῶν τοὺς φόνους, τὰ μαρτύρια.
Καὶ οἱ θλιβεροὶ μου χτύποι δὲν τοῦ εἰδειχταν
'Τὸ φέβο μου, τὸν πόνο, τὸ παράπονο.
Καὶ 'ς τὸ χρυσὸ σελάχι τ' ἔταν μ' ἐκρυβε
Σὲ φείδια μ' εἶχε ἀπάνω νὰ ἀποκοιμηθῶ,
'Σ ὀλόχρυσαις πιστόλαις καὶ ἀργυρᾷ χαρμιτιά.

'Αλλὰ 'ς τῆ δούλειψι σου, 'ς τὰ χερσὶνά σου,
Γλυκεῖα Ἑλληνοπούλα, μεγαλόκαρδη,
Τοῦ φοβεροῦ βεζύρη σκιάδα καὶ κυρά,
Πρῶτη φορὰ ὁ ἥλιος ἔφεξε γὰρ μὲ,
Πρῶτη φορὰ τὸν κόσμο τὸν ἐχάρηκα,
Τὸ μοσχοδόλημά μου πρῶτα τὸ ἔνοιωσα,
Καὶ ἐγνώρισα τὸν πόθο πῶγω μέσα μου,
Γιατὶ μοῦ τὸν φανέρωσ' ἡ ἀγάπη σου,
Τὸν πόθο τὸν κρυφὸ μου καὶ παντοτεινὸ,
Κάθε μικροῦλι, ἀέρινο, καὶ ἀσθενικό
Νὰ τὸ τραβῶ σιμά μου καὶ νὰ τὸ φιλῶ.
'Ο φοβερὸς βεζύρης μ' ἔδωκε 'ς ἐσέ.
Μέσ' 'ς τὰ χερσὶνά σου κἀλλη, μπρὸς 'ς τὰ πόδια σου
Τοῦ λύκου ἡ ἀγριὰδα ξάννου ἐχάνοταν,
Καθὼς μέσ' 'ς τὰ μαλλιά σου τὰ ὀλόξανθα
Τὰ μακρὰ του γένεια τὰ ὀλόασπρα,
'Όταν σ' ἐκράτει μέσα 'ς ταῖς ἀγκάλας του...
'Απ' τὴν ἡμέρα κείνη ποῦ θυμήθηκες

ΚΑΤΟΠΤΡΑ

Τὰ πρῶτα κάτοπτρα συνέκειντο ἐξ ἐστιλβω-
μένου μετάλλου, πρὸ δὲ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν
μετάλλων τὸ ὕδωρ ἐχρησίμευεν ὡς κάτοπτρον
διὰ τὴν φιλαρέσκειαν τῶν προγόνων μας. Κατὰ
τὰ ἐβραϊκὰ βιβλία, ὁ Μωϋσῆς διέταξε νὰ κατα-
σκευασθῆ χαλκίνη λεκάνη μὲ τὰ κάτοπτρα τῶν
γυναικῶν, ἐκ τούτου δ' ἐξάγεται ὅτι κατ' ἐκείνην
τὴν ἐποχὴν κατασκευάζον τὰ κάτοπτρα ἐξ ἐστιλ-
βωμένου χαλκοῦ ἢ μᾶλλον ἐξ ὀρειχάλκου.

Ἐντὸς αἰγυπτιακῶν τάφων εὐρίσκονται ἀληθῆ
κάτοπτρα ἐξ ὀρειχάλκου, στρογγύλα ἢ ὠσειδῆ
μετὰ λαβίδος κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον πεποι-
κιμένης.

Τὰ πρῶτα ὑάλινα κάτοπτρα, κατὰ τὸν Πλί-
νιον, κατασκευάσθησαν ἐν Σιδῶνι, ἐν δὲ τῷ μου-
σειῷ τοῦ Τουρίνου ὑπάρχουσι δύο τοιαῦτα εὐρε-
θέντα ἐντὸς αἰγυπτιακῶν τάφων. Ὡστε οἱ Αἰγύ-
πτιοι κατασκευάζον κάτοπτρα ἐξ ὑάλου.

Ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου τὰ ὑάλινα κάτοπτρα εἰσ-
ήχθησαν εἰς Ἑλλάδα καὶ Ἰταλίαν, ἀλλὰ παρὰ
τοῖς Ἑλλησιν ἐγενικεύθησαν πολὺ βραδύτερον·
οὗτοι μεταχειρίζοντο ἀποκλειστικῶς σχεδὸν κάτο-
πτρα ἐξ ἐστιλβωμένου μετάλλου, ὅπερ εἰργάζοντο
κἀλλιστα, ὡς ἀποδεικνύει ἡ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου
περιγραφὴ τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἀχιλλέως. Ὁ τοσοῦτο
λάμπων χαλκὸς ἐκείνος, ὥστε νὰ θαμβῶνῃ τοὺς
μαχητὰς, ἐχρησίμευε καὶ πρὸς κατασκευὴν στιλ-
πνῶν κατόπτρων.

Τὸ προνόμιον τῆς κατασκευῆς τῶν κατόπτρων
εἶχεν ἡ Κόρινθος, πρὸς τοῦτο δ' ἐφευρέθη ὑπὸ τῶν
Κορινθίων ὁ λευκὸς ὀρειχάλκος. Παρὰ τοῖς Ἑλ-
λησιν τὰ μετάλλινα κάτοπτρα δὲν ἦσαν ἀποκλει-
στικῶς στρογγύλα ὡς τὰ ὑάλινα αἰγυπτιακά.
'Ἦσαν καὶ τετράγωνα, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὠ-
σειδῆ, ἐκράτουν δ' αὐτὰ διὰ τῆς χειρὸς τῆ βοη-
θεῖα λαβίδος.

Ἐν Κορίνθῳ θὰ κατασκευάζοντο βεβαίως ἀρ-
κούντως μεγάλα κάτοπτρα, ἀφοῦ ὁ Δημοσθένης
ἐμελέτα ἐντὸς κατόπτρου ἰσομεγέθους ἀνθρώπου
τὰ ῥητορικὰ αὐτοῦ σχήματα. Τὰ μεγαλειότερα
ὀρειχάλκινα κάτοπτρα ὑπῆρχον ἐν τῷ ναῷ τοῦ
'Ασκληπιοῦ.

Αἱ ἀρχαῖαι Ἑλληνίδες ἐκαλλωπίζοντο πρὸ
τοῦ κατόπτρου αὐτῶν, ὡς πράττουσιν αἱ γυναῖκες
καὶ σήμερον, ἦτοι καθήμεναι ἐνώπιον ὠσειδοῦς
κατόπτρου.

Οἱ Ῥωμαῖοι παρέλαβον παρὰ τῶν Ἑλλήνων
τὴν κατασκευὴν τῶν ὀρειχάλκινων κατόπτρων, τὰ
ὅποια βραδύτερον ἀντικατέστησαν δι' ἀργυρῶν,
μία δὲ δούλη ἦτο εἰδικῶς ἐπιφορτισμένη νὰ δια-
τηρῆ πάντοτε ἐν καλῇ καταστάσει τὸ πολυτίμου
τοῦτο ἐπιπλον. Ὅταν ἡ Ῥωμαῖα ἐκαλλωπίζετο,
δούλη ἐκράτει πρὸ αὐτῆς τὸ κάτοπτρον.

Τὸν ἥλιο τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἑλευθερίας
Καὶ ἐτάξανε τὰ δάκρυά σου ἐπάνω μου,
Μέσα 'ς τὰ δάκρυά σου ἐδακρυστήκα,
Μέσα 'ς τὰ δάκρυά σου ἐχριστιάνεισα.

Καὶ ἂς μὴν εἶπῃ κανέννας πῶς παράδωκες
'Σ τὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Τούρκου τέρχοντάκορμο,
Καὶ ἂς μὴν εἶπῃ κανέννας πῶς τὸ χνοῦδι σου
Τὸ μάρανε γὰρ πάντα γυῶτο βρωμερό.
'Ας πῆ πῶς γὰρ τὸ Γένο; ἐμκρτύρεψες,
Πῶς σὲ φωνῆξ ἠθροῦ ἔπετες ἐσὺ
Πὰ νὰ ξεφύγουν ἄλλοι ἀπ' τὰ δόντια του.

'Ας πῆ πῶς μὲ λχχτάρ μ' ἐπκρᾶδινες
'Σ τὰ χέρια ἐνός Ἀράπη μπιστεμμένου σου,
Καὶ πῶς σὲ ἄλλα χέρια δὲν ἐχάρηκα
Τόση τιμὴ καὶ δόξα καὶ καμάρωμα
'Όσο 'ς τὰ χέρια ἐκείνα, ὦ! ποτέ, ποτέ!
Γιατὶ μπρὸς 'ς τὸ Βεζύρη μ' ἔφεριαν αὐτὰ
Τὴν ὄρα ὀποῦχε κρίσι 'ς τὸ διδάνι του
'Ανθρώπου; εἶχ' ἐμπρὸς του, σόνεργχ σιμά,
Καὶ ὁ μπόγιας ἀπὸ πίσω ἐπερίμενε
Μὴ γνέψῃ, γὰρ νὰ πάρῃ τὰ κεράλια των.
'Όμως ἐγὼ 'ς τὴ μέση τότε ἐπρόβαλλα.
Τοῦ Γαβριὴλ τὸ κρῖνο, σὰ βχγγελίσε
Τὸ λυτρωτὴ τοῦ κόσμου μπρὸς 'ς τὴν Πανηγυρῆ
Δὲν εἶχε τόση χάρι σὰν ἐμένας.
'Ας πῆ πῶς, γλώσσα ἐγὼ καὶ προσευχοῦλά σου,
Χάρι γι' αὐτοὺς ζητοῦσα ἀπὸ τὸν Παῦλ,
Πῶς μ' ἔδλεπεν ἐκείνος, ἄπλονε 'ς ἐμέ,
Μ' ἐγγέλλανε μὲ φλόγα τὰ δυὸ χεῖλη του,
'Σ τὰ χεῖλη του ἐπάνω ἐξεψύχαγα,
Μὰ γλύτωνεν ὁ μαζύρος, ὁ φτωχὸς ραγιᾶς.
'Ας πῆ: ἄγρο τὸ χῶμα, ὅπου σ' ἔλιωσε!

'Όσαις ζωαῖς ἐπῆρες, καρυσφύλλι, ἐσὺ,
Τόσαις ζωαῖς 'ς τὸν κόσμο τόσαις χάρισκα.
Καὶ ὅπως τὸ Τίμιο ξύλο χριστιανὸς φιλεῖ,
Καὶ Ἀγαθὸς τῆς Μένκας τῆ μαυρόπετρα,
'Όλοι ἐκεῖνοι ἤρθον καὶ μ' ἐτίλησαν
Τριγύρω 'ς τὸ χεράκι τῆς ἀρχόντισσας.
Καὶ αὐτὴ ποῦ εἶχε δώσει 'ς ὄλους τὴ ζωὴ,
Μπροστά τους ντροπιασμένη ἔσκυβε, γλωμῆ.
Συμπάθεις λὲς ζητοῦσε καὶ συχώρεσι
'Ἡ πιστικὰ τοῦ Τούρκου ἀπὸ τ' ἀδέρφια τῆς...

Ἐσὺ γὰρ τὴν πατρίδα Τούρκους θέριζες,
Καὶ ἐγὼ γὰρ τὴν πατρίδα γλύτωνε κορμιά,
Καὶ ἐγὼ γὰρ σένα χέρια, χέρια ἐτοίμαζα.
Μεγάλο καρυσφύλλι καὶ περήφανο,
Τὸ ταπεινὸ ἐμένα μὴν καταφρονᾷς!

ΚΑΕΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ὁ ἄνθρωπος μεταβαίνει μακρὰν βῆμα πρὸς
βῆμα προβαίνων. Ἡ τὴν εὐθείαν ὁδὸν ἀκολου-
θοῦσα χελώνη νικᾷ τὸν ταχύπουν λαγῶν τὸν
χιλιούς ποιοῦντα ἐλιγμούς.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ πολυτέλεια ἤρξανε πάντοτε, ἀντὶ ἀργυρῶν κατασκευάσθησαν κάτοπτρα ἐκ χρυσοῦ, ἐπὶ δὲ τῶν αὐτοκρατόρων τὰ ἀργυρᾶ ἦσαν τόσῳ κοινὰ, ὥστε ἐγκατέλιπον αὐτὰ εἰς τοὺς δούλους.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ ἐφευρέθησαν ἐν Σιδῶνι τὰ ὑάλινα κάτοπτρα, ἡ χρῆσις ὅμως αὐτῶν ἐβραδύνει νὰ γενικευθῇ. Ὅπως δὲ ποτε τὰ νέα ταῦτα κάτοπτρα ἔτυχον βραδύτερον ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς, τὰ δὲ μέταλλα ἐγκατελείφθησαν καθ' ὅλοκληριαν. Εἶτα κατασκευάζοντο ὑάλινα καὶ ἐν Ῥώμῃ.

Ἄλλ' ἡ εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν ἐπιδρομὴ τῶν βαρβάρων καὶ ὁ διαμελισμὸς αὐτῆς κατέστρεψαν τὴν ὑαλουργίαν καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν κατόπτρων καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν, ἐκτὸς τῆς Ἑνετίας. Ἐν Ἑνετίᾳ ἡ καθρεπτοποιία μεγάλως ἀνεπτυχθῆ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15' αἰῶνος, ἀλλὰ τὰ ἐνετικὰ κάτοπτρα ἦσαν μικρὰ, καίτοι λευκώτατα καὶ καθαρώτατα. Ἡ Ἑνετία διετήρησεν ἐπὶ πολὺ τὸ μονοπώλιον τῆς καθρεπτοποιίας· οὐδὲν ὑαλουργεῖον ἐτόλμα νὰ συναγωνισθῇ πρὸς τὰ ἐνετικὰ, μέγα δ' ἐνετικὸν κάτοπτρον ἐθεωρεῖτο ὡς περιουσία. Μεταξὺ τῶν δώρων, τὰ ὅποια ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Ἐρρίκος ὁ Δ' ἀπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας συγκατηρημεῖτο καὶ μέγα ἐνετικὸν κάτοπτρον. Ταῦτα ὅμως εἶχον μεγίστην ἀξίαν καὶ ἐπομένως ἦσαν προσιτὰ μόνον εἰς τὰ βαλάντια τῶν βασιλέων καὶ μεγιστάνων. Ἄλλὰ τὰ κάτοπτρα ταῦτα, τὰ ὅποια ἐπλούτισαν τὴν ἐνετικὴν δημοκρατίαν, ἦσαν ἀληθεῖς νάνοι ἀπέναντι τῶν σημερινῶν, τὸ δὲ μονοπώλιον τῆς Ἑνετίας διήρκεσε μέχρι τοῦ 17' αἰῶνος, ὅτε ἡ καθρεπτοποιία ἐγενικεύθη καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην.

N*

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

* Ἐκ μικρᾶς περὶ κοράκων σημειώσεως, δημοσιευθείσης ἐν προηγουμένῳ φύλλῳ τῆς «Ἑστίας» λαθῶν ἀφορμῆν ὁ ἐν Καρδαμύλῃ κ. Δ. Πετρεάς, ἐπιστέλλει ἡμῖν τὰ ἐπόμενα περὶ τῆς νοημοσύνης τοῦ πτηνοῦ τούτου, ἅτινα καταχωρίζομεν ἐνταῦθα ὡς ἀξία τῆς περιεργίας τῶν ἀναγνώστων ἡμῶν.

«Τὸ 1868 ἔτος ὁ πατὴρ μου ἠγόρασε παρὰ διαβάτου νεοσσὸν κόρακα, ὅστις μετ' οὐ πολὺ ἐγένετο τέλειον πτηνόν. Ἐξημερώθη τάχιστα καὶ τοσοῦτον ἐξωικεῖσθαι πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε ἐλευθέρως καὶ ἀφείδως εἰσῆρχετο εἰς διάφορα τῆς κωμοπόλεως ἐργαστήρια. Ἦν ἐπιρρεπὴς εἰς τὸ κλέπτειν ἔκλεπτε δὲ πρὸ πάντων πᾶν εὐμετακόμιστον χάλκινον ἢ σιδηροῦν ἀντικείμενον· τὰ ὑάλινα ἤρθετο νὰ θραύῃ ρίπτον αὐτὰ διὰ τοῦ ῥάμφους ἀπὸ τῆς τραπέζης ἢ ἀπὸ τοῦ μέρους, ἐν ᾧ ἦσαν ἀποθεμιμένα. Ἡμέραν τινὰ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐργαστήριον ῥάπτου, ἐκάθησεν ἐγγὺς τῆς ῥαπτικῆς τραπέζης καὶ μετὰ προσοχῆς ἐφ' ἱκανὴν ὥραν παρετήρει τὴν κινουσαν τὴν βελόνην χεῖρα τοῦ ῥάπτου, ὅστις εὐχαριστεῖτο βλέπων τὸ

πτηνὸν ἀρρασκόμενον εἰς τὴν τέχνην του. Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως ὁ ῥάπτης πορευθεὶς πρὸς ἐκτέλεσιν ἄλλης ἐργασίας, ἀπέθεσεν ἐπὶ τῆς τραπέζης τὴν δακτυλῆθραν αὐτοῦ μετ' ὀλίγον δ' ἐπανελθὼν ἐξεπλήγη μὴ εὐρῶν αὐτὴν ἠρεύνησε τὰ θυλάκιά του. ἠρεύνησεν εἰς διάφορα μέρη τοῦ ἐργαστηρίου, ἀλλ' εἰς μίτην ἐμνήσθη ἐπὶ τέλους, ὅτι εἶχε συνάνακτροφὴν μετὰ τοῦ κόρακος, ὅστις ἐρημιζέτο ἐπὶ κλοπῇ· ὅθεν μετέβη εἰς τὸ κατάστημα τοῦ πατρὸς μου, καὶ ἀνεκάλυψε τὰς ὑπονοίας του εἰς τὸν ἐν τῷ καταστήματι εὐρεθέντα θεῖόν μου, ὅστις μετ' οὐ πολὺ ἀνεκάλυψε, καὶ ὁ κόραξ εἶχε κεκρυμμένην τὴν δακτυλῆθραν. Τὴν τροφὴν, ἣν ἐδίδε τις αὐτῷ, οὐδέποτε ἠσπαινώτατα ἔτρωγεν ἀμέσως· εἰσῆγεν αὐτὴν ἐντὸς τοῦ σάρυγγος, ὅστις ἀνευ ὑπερβολῆς ἦν χωρητικότητος μίᾳς λίτρας, καὶ ἀπεργόμενος εἰς μέρος ἀπόκεντρον ἐξέβαλλεν αὐτὴν, καὶ ἂν μὲν ἐπέινα τὴν ἔτρωγεν, ἄλλως ἔσκαπτε λάκκον διὰ τῶν ὀνύχων καὶ ἐναπέθετεν αὐτὴν, μετ' ὅ τὴν ἐκχλυπτεν ἐπιμελῶς διὰ γῶματος ἢ καὶ ἄλλων ὑλῶν· ὁσάνκι δὲ ἐνβει, ὅτι εἶδὲ τις τὴν ἀποθήκην του, ἐπέστρεψε μετ' ὀλίγον καὶ μετεκόμιζεν ἀλαχοῦ τὸ ἀποθεῖν, ἐπανελάμβανε δὲ τοῦτο μετριοῦ ἐπίστευε τὴν λείαν του ἐξησφαλισμένην· τοῦτ' αὐτὸ ἔπραττε καὶ ὡς πρὸς τὰ κλοπιμαῖα, καὶ τὰ ἀντικείμενα (νομίσματα, ἢ κλεῖθρα κιβωτιῶν), ἅπαν πολλὰς χάριν παιδιᾶς ἔρριπτον πρὸς αὐτόν. Πλειστάκις συνῆπτε μάχας πρὸς τοὺς κύνας, καὶ ἐνόησε ἐξεδίωκεν αὐτοὺς ἐκ τῶν κρεσπολαίων, ὅπου ἔσπευδεν, ὁσάνκι ὠσφραίνετο ἐκδερόμενον σφάγιον, ἵνα λάθῃ τὴν μερίδα του. Διενυκτέρευεν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐλαιοδένδριον, καὶ ὁσάνκι ἤκουε τοὺς κύνας ὠρυόμενους ἐμμεῖτο τὴν φωνὴν αὐτῶν. Εὐρίσκειτό ποτε, ἴσως πρὸς ἀναζητήσιν τροφῆς, ἐκτὸς τῆς ἀγορᾶς, ὅτε κατὰ συγκυρίαν στίφος κοράκων ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ, καὶ ἂν μὴ ἔτρεχε πρὸς βοήθειάν του ὁ πατὴρ μου, ὅστις ἤκουσε τοὺς κρωγμοὺς του, ἦθελεν ἀποθάνει ἐκ τῶν πληγῶν τῶν ὀμοφύλων του. Ἐκτοτε ὁσάνκι ἤκουε κρωγμοὺς κοράκων, ἔσπευδε πρὸς ἀνεύρεσιν αὐτοῦ. Ὀνομάζετο δὲ «Χατζῆς», καὶ ὁσάνκι ἐκαλεῖτο διὰ τοῦ ὀνόματός του, ὑπέεικεν ἀμέσως, κυρίως ὅμως εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ πατρὸς μου, οὐ φαίνεται, ἐγίνωσκε τὴν φωνὴν.

«Καὶ ταῦτα μὲν ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως γινώσκω. Ἐξ ἀρηγήσεως δὲ γινώσκω, ὅτι οἱ κόρακες τρώγουσιν οὐ μόνον λαγῶδες, ἀλλὰ καὶ ἀρτίγεννητους ἀμνοὺς ἢ ἐρίφια, ἀρπάζοντες αὐτὰ ἐκ τῶν ποιμνοστασίων ἢ καὶ ἐκ τῶν ἀγρῶν. Ἐντεῦθεν ὡς καὶ ἀλεξι-κόρακον, παρ' ἡμῖν, οἱ ποιμένες ἐθίζουσι νὰ κρεμῶσιν ἐγγὺς τοῦ ποιμνοστασίου ὄπλον ἢ πέλεκυν ἢ καὶ ἄλλο τι σιδηροῦν ἐργαλεῖον, προσθεύοντες, ὅτι ἡ ὁσμὴ τοῦ σιδήρου ἐκδιώκει αὐτούς· ἡ ἰδέα δ' αὕτη ἴσως δὲν εἶνε σφαλῆρά, διότι κἀγὼ παρετήρησα, ὅτι ἐνοπλος δισκόλως δύναται νὰ πλησιάσῃ κόρακα, ἐν ᾧ ἄλλως δὲν ποιεῖται ἐκ τῆς προσγγίσεως.

«Ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν ἐπὶ διετίαν περίπου τραζέντος κόρακος, ὅστις ἀπέθανεν ἐκ κτυπήματος δημοδιδασκάλου τινός, θλάσαντος τὴν ἐτέραν πτέρυγα αὐτοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐκ πληγῆς κατενεχθείσης ὑπὸ ἀγροικοῦ χωροφύλακος, παρετήρησα ὅτι τὰ πτηνὰ ταῦτα σὺν τοῖς ἄλλοις διακρίνει ἄκρα νοημοσύνη καὶ πονηρία.